

HATÉKONYSÁG ÉS GYORSASÁG HATÉKONYSÁG VAGY GYORSASÁG? A KIEMELT JELENTŐSÉGŰ ÜGYEK

jelige: Iustitia

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezető gondolatok:	3
A büntetőeljárás gyorsítása, Euroegyezmény.....	7
A kiemelt jelentőségű ügyek	7
<i>Illetékesség</i>	10
<i>Őrizet</i>	11
<i>Bizonyítás</i>	14
<i>Szakértő</i>	15
<i>Óvadék</i>	15
<i>Tárgyalás kitűzése</i>	15
<i>A tárgyalás folytonossága</i>	16
<i>Felek általi kikérdezés</i>	17
<i>Soronkívüliség</i>	21
<i>Visszaható hatály</i>	23
Befolyásoló kérdések	23
Alkotmányossági aggályok	25
Az Alkotmánybíróság döntése	29
Gyakorlati megvalósulás.....	36
Záró gondolatok:	38
Felhasznált irodalom:	40

„Az Igazság nem több, mint hiú ábránd ... a törvények nem arra valók, hogy megoldják a problémákat, hanem arra, hogy a végtelenségig nyújtsanak egy-egy vitát.” (Paolo Coelho)

Bevezető gondolatok

A büntetőeljárások többsége évekig is elhúzódhat. Akadhatnak ügyek, amelyek olyan bonyolultak, vagy csekély számban áll bizonyíték a hatóságok rendelkezésére, hogy talán érthető is ez a hosszú perfolymat. Ám azoknál az egyszerű ügyeknél, ahol kézenfekvő bizonyítékok sorakoznak fel, sokszor vált ki elégedetlenséget az ügyek hossza.

Hogy mikor bonyolult egy adott büntető ügy, erről megoszlanak a vélemények. Az Emberi Jogok Európai Bírósága szerint az ügy bonyolultsága kapcsán a tényállását, a jogi kérdéseinek összetettségét, az érintett vádlottak, felek, tanúk számát, valamint az adott eljárással párhuzamos, illetve kapcsolódó eljárásokat kell górcső alá venni.¹

A büntetőeljárással szemben gyakran megfogalmazott kritika, hogy nem fektet elegendő hangsúlyt az eljárások, egyszerűbbé, gyorsabbá tételére. Ezek a követelmények szolgálják ugyanis a büntetési célok hatékonyabb érvényesülését, a büntetőeljárásban részt vevő személyek érdekét, és nem utolsósorban, a bizonyítás eredményességének előmozdítását.²

Az átlagpolgár a bíróságokat, hibáztatja. Holott ők magunk, vagy a jogszabály is oka lehet az eljárás hosszadalmas folyásának. Hiába modernizálódik újra és újra a társadalom és a gazdaság, a bűncselekmények száma évről évre nő. A bíróságokon egymásra tornyosulnak az ügyek, így azok képtelenek (és nem is lehet tőlük elvárni), hogy betartsák a határidőket.

A sértett sérelme azt kívánja, szolgáltatassanak neki minél előbb igazságot; ha pedig már nem él, akkor a hozzátartozóknak is érdeke, hogy a sebek ne szakadjanak fel minden tárgyaláson újra és újra, záruljék le az ügy minél előbb. S persze nem elhanyagolható az sem, hogy minél tovább nyúlik egy ügy annál kevésbé fog emlékezni a tanú, a sértett, a terhelt a cselekmény pontos történéseire, annál magasabbak lesznek a perköltségek, annál jobban tornyosulnak a

¹ KONDOROSI FERENC: Alapjogvédelem az EJEB gyakorlatában, Az Európai Büntetőjog Kézikönyve, szerk: Dr. Kondorski Ferenc, Dr. Ligeti Katalin, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008, 777.o.

² NAGY ISTVÁN ANDRÁS: A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény módosításáról szóló T/9553. számú törvényjavaslat a büntetőeljárás gyorsítására irányuló célkitűzés tükrében, http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/4_2009/t_9553_torvenyjavaslat_a_buntetoeljarasrol/ (2012. október 13.)

periratok. A fokozódó problémák orvoslásának egyik lehetősége a büntetőeljárás gyorsítása, hatékonyságnak növelése, melynek gondolata mindig foglalkoztatta a jogtudományt.³

Hogy miért növekszik a bűncselekmények száma szerte a világban és hazánkban is, erről eltérőek az elképzelések. Az egyik álláspont szerint ez köszönhető annak a századfordulón bekövetkezett struktúra váltásnak, mely a büntetéstanban bekövetkezett. Korábban a tettes tette volt a központi elem, azonban ezt, a szemlélet váltás következtében a tettes személyisége váltotta fel. Így még nagyobb hangsúlyt kapott az elkövető személyisége, lélektani folyamatai, egyre több szakértőre lett szükség, fel kell térképezni az elkövető lelki állapotát, főbb jellemvonásait. A büntetőeljárás már pusztán emiatt a szemléletváltás miatt is sokkal hosszabb lett.⁴ Megállapítható, hogy amíg a tett dominált, addig az ügyek sokkal gyorsabban véget értek, sokszor persze nem biztos, hogy minden körülményt, és éppen a legfőbb körülményt mérlegelve.

A magyar büntetőeljárás fejlődése során fokozatosan épültek ki az eljárás gyorsítását lehetővé tevő jogintézmények; azonban e lehetőségeknek gyakran az az ára, hogy összetűzésbe kerül garanciális jogokkal, így alkotmányos alapjogokkal is.

A jogszerű, de nem alkotmányos büntetőeljárás nagyobb veszélyt jelent az egyénre és a társadalomra, mint maga a bűnözés. Hiszen a jogszerű, de nem alkotmányos büntetőeljárással szemben nincs törvényes jogvédelem. Tehát a büntetőeljárásnak nem csak jogszerűnek, de alkotmányosnak is kell lennie.⁵ Az alkotmányossághoz pedig szorosan kapcsolódik a tisztességes eljárás elve.

A tisztességes eljárásnak nem vitatottan elismert eleme a „fegyverek egyenlősége”, amely azt biztosítja, hogy a vádnak és a védelemnek egyenlő esélye legyen arra, hogy a tény- és jogkérdésekben véleményt formálhasson. A fegyverek egyenlősége nem minden esetben jelenti a vád és a védelem jogosítványainak teljes azonosságát, de mindenképpen megköveteli, hogy a védelem a váddal összevethető súlyú jogosítványokkal rendelkezzen.⁶

A védő, a védelem függetlensége három irányú: 1. az állami szervekkel (nyomozó hatóság, ügyészség, bíróság) 2. az ügyvédi kamarákkal, mint köztestületekkel, valamint 3. a védencsel szemben.

³ TARR Ágnes: *A büntetőeljárás egyszerűsítésének alkotmányjogi kérdései, különös tekintettel az úgynevezett külön eljárásokra*, Collectio Iuridica Universitatis Debreceniensis (2005), 5. sz. 227.o.

⁴ BÁRD Károly: *A büntető hatalom megosztásának buktatói*, Budapest, 1987, 28.o.

⁵ FARKAS Ákos, RÓTH Erika: *A büntetőeljárás*, Budapest, 2004, 44.o.

⁶ 6/1998. (III.11.) AB határozat, ABH 1998, 91, 95, 96

Az ügyvédi és a bírói „függetlenség-fogalom” között nem lehet egyenlőségjelet tenni, ugyanis a bíró függetlensége a pártatlanság egyik záloga, míg a védő esetében maximális pártatlanságról szó sem lehet, hiszen szükségképpen elfogult a terhelt vonatkozásában.⁷ Az állami szervekkel szembeni védői függetlenségről, elmondhatjuk, az utóbbi időben csak részlegesen érvényesült a „kiemelt jelentőségű ügyek” megjelenésével, mindaddig, amíg a 166/2011.(XII.20.) AB határozat hatályon kívül nem helyezte az eljárási törvény ezzel kapcsolatos, a védői és terhelti jogokat egyoldalúan csorbító, meglehetősen aggályos rendelkezéseit, mert azok sértették a védői tevékenység függetlenségét.

Fenti elvektől meg kell különböztetnünk a büntetőeljárás azon alapelveit, melyek az alkotmányban található garanciákhoz képest szűkebb területet ölelnek át. Itt további különbségtétel tehető, úgy mint *szervezeti* (igazságszolgáltatás kizárólagos bíróság általi megvalósulása, bírói függetlenség és pártatlanság, néprésztétel, társas bíráskodás) és *működési* elvek (eljárási feladatok megoszlása, vádhoz kötöttség elve, jog a bírósági eljáráshoz, a vád bizonyítása a vádlót terheli, védelemhez való jog, hivatalból való eljárás, ártatlanság védelme, önvádra kötelezés tilalma, anyanyelv használata, a büntetőjogi felelősség önálló elbírálása). Az említett garanciákat tehát tiszteletben kell tartani, azonban a munkateher, ami a bíróságokra hárul sokszor indukál gyorsított eljárásokat, melyek során ezen garanciák nem érvényesülhetnek maradéktalanul. Az Unió tagországok számára pedig az egyszerűsítés nem pusztán lehetőség, de kötelezettség is, az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának ajánlása nyomán.⁸

A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény., eljárási törvényhez méltóan gyakori módosításoknak van kitéve. E módosítások egy újabbik része, azonban elég rideg fogadtatásra lelt.⁹

Vannak ugyanis helyzetek, amikor a törvény rendelkezései ellentétesek a bűnüldöző szervek érdekeivel, a büntető igazságszolgáltatás hatékonyságával. A jogalkotóra hárul a feladat, hogy az elavult szabályokat korszerűsítse, s emellett megfeleljen a törvényesség követelményének.¹⁰

A jog nem válhat olyan eszközzé, mely sérti az emberi jogokat, vagy az alkotmányban deklarált elveket.¹¹ Ugyanakkor fontos szempont az is, hogy racionális legyen, mely akkor lesz, ha legitim és

⁷ SULYOK Tamás: Az ügyvédség alkotmányos helyzetének néhány időszervi kérdése, Magyar Jog, 2008/6., 416.o

⁸ R.(87)18.sz.ajánlás

⁹ RÁCZ Lilla: *Nincs annál veszélyesebb, mint, ha elhitjük magunkkal, hogy mindenhatóak vagyunk* <http://lilla.racz.nepszava.com/2011/07/08/nincs-annal-veszelyesebb-mint-ha-elhitjuk-magunkkal-hogy-mindenhatóak-vagyunk/> (2012. szeptember 30.)

¹⁰ Walter GROPP- Barbara HUBER (szerk.): *Rechtliche Initiativen gegen organisierte Kriminalität*. Freiburg i. Br.2001 edition iuscrim

hatékony. Hatékony pedig ha egyszerű, gyors, precíz, nem jár felesleges költségekkel, a bíróság által kiszabott szankció pedig kellő visszatartó erővel bír.¹²

Magyarországon az ügyészség adatai szerint 1991-ben az egy és két év között húzódó ügyek százalékos aránya még 8,7% volt, ez 2008-ra 24,9%-ra emelkedett. A két évnél tovább húzódó ügyek százalékos aránya 1991-ben még mindössze 3% volt, azonban ez a arány 2008-ra már 29,4%-ra ugrott fel. Sőt, 2009-ben a vádlottak 14,5 %-nak az ügye 2-3 év alatt fejeződött csak be. A vádlottak 16,1%-nak pedig csak 3 éven túl zárult le az ügye.¹³

Bánáti János szerint a legtöbb állam igyekszik az ésszerű idő követelményét betartani, még akkor is, ha ez már ránézésre is sértheti a jogállam által lefektetett garanciákat. Egy bizonyos határon túl ugyanis az eljárás gyorsítására, csak az eljárás alá vont személy jogainak csorbítására árán van mód. Minden bizonnyal, ha a terhelt bűnösségéről vagy ártatlanságáról egy fokon, s nem fellebbezési rendszereken keresztül lehetne dönten, egy ítélet sokkal gyorsabban születne meg, mint jelenleg. A fellebbezési lehetőség majdhogynem korlátlan, s a jogalkotó biztosítja bizonyos esetekben a másodfokú fellebbezés lehetőségét is.¹⁴

A 2011. június 14-én az Alkotmányügyi Bizottság elnöke, Balsai István képviselő úr által soron kívül előterjesztett Be., Pp, Bjt, Btk. módosító törvényjavaslat magyarázatában az szerepelt, hogy „*halaszthatatlanná vált [...] a törvényes rend, a köz- és a jogbiztonság fenntartásának és erősítésének, valamint a jó és olcsó állam megteremtése érdekében hatékony, gyors, az igazság szolgáltatására törekvő jogrendszer felépítése.*” S ez volt egyebek mellett indoka az ügynevezetett kiemelt jelentőségű ügyek megteremtésének. A törvényjavasalt következtében 2011. július 13-án hatályba lépett „Az egyes eljárási és igazságszolgáltatást érintő egyéb törvények módosításáról szóló” 2011. évi LXXXIX.törvény. Már csupán a felkészülésre elegendő idő hiánya végett is indítványozók fordultak az Alkotmánybíróságra, ami meg is állapította az idő elégtelen voltát. Ez a tény pedig sértette a jogbiztonság alkotmányos követelményét. Azonban hiába volt alkotmánysértő ez a lépés, az Alkotmánybíróság eljárást e kérdésben megszüntette. Az indoklásban pedig az szerepelt, hogy az említett törvény kizárólag módosító rendelkezéseket tartalmazott, melyek elfogadásukkor rögtön be is épültek az általuk módosított jogszabályokba, s ezzel végrehajthatókká váltak.¹⁵

¹¹ FARKAS Ákos- PAP Gábor: *Alkotmányosság és büntetőeljárás, Kriminológiai és Kriminálisztikai Évkönyv*, 30. kötet, IKVA, 1993, Budapest, 55.o.

¹² SZABÓNÉ NAGY Teréz: *A büntető igazságszolgáltatás hatékonysága*, 1985, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó

¹³ Adatok számítása a Büntetőbíróság előtti ügyészi tevékenység főbb adatai alapján (2010.105.o.)

¹⁴ BÁNÁTI János: *Gyorsítás versus garanciák, A Magyar Büntetőjogi Társaság Jubileumi Tanulmánykötete*, Budapest- Debrecen- Pécs, 2011, 209.o.

¹⁵ TÓTH Mihály: *Az Alkotmánybíróság határozata a kiemelt ügyek egyes büntetőeljárási szabályairól – A védelmi jogok korlátozhatóságának határai*, JeMa, alkotmányjog, 2012/2, 10.o.

A büntetőeljárás gyorsítása, Euroegyezmény

Az emberi jogok és a tisztességes eljárás követelményének megvalósulása, vagy éppen meg nem valósulása jelentős hatással bírhat, egy adott hazai büntetőeljárás gyorsítására. Az európai egyezmények azon követelménye, mint például az „ésszerű időn belüli eljárás követelménye” olyan garancia, melyet minden körülmények között biztosítanunk kell.¹⁶

Az ember vele született, eredendő jogait csak igen szigorú kritériumok mellett és csak legvégső esetben lehet korlátozni és kizárólag abban az esetben, ha az állam megteszi a szükséges garanciális lépéseket is. Ha nem; a jogaiban sérelmet szenvedett fél kártalanításra tarthat igényt. A büntetőeljárás az a sajátos eljárás, ahol az egyik fél ezen jogai korlátozhatók, elvégre ütközik egymással az állam büntetőjogi érdeke az egyénével.¹⁷

Az ésszerű időtartam követelménye „Az emberi jogok és alapvető szabadságjogok védelméről szóló”, 1950. november 4-én kelt egyezményben is megjelenik. Annak 6. cikke ugyanis a „fair trial” azaz, a tisztességes eljáráshoz való jog elvének deklarálásakor azt mondja: mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja le és hozza meg határozatát. Az egyezmény cikkei közül ezen 6. cikknek van a legnagyobb esetjoga. Az EJEB elé került ügyek majdhogynem háromnegyede ezzel kapcsolatos.¹⁸

Az EJEB nem definiálja az „ésszerű idő” fogalmát így a következőket kell vizsgálni ahhoz, hogy meghatározzuk mennyire összetett az adott ügy, milyen módon kezelik ezt az ügyet a hatóságok, továbbá meg kell szemlélni, hogy a kérelmező saját magatartása mennyire járult hozzá ahhoz, hogy elhúzódik az eljárás.¹⁹

A kiemelt jelentőségű ügyek

A nemcsak jogászai körökben élénk érdeklődést kiváltó T/3522 törvénytervezethez számos módosító és kapcsolódó módosító javaslat került benyújtásra, az indítványt – rapid általános

¹⁶ NAGY Anita: *Büntetőeljárás gyorsító rendelkezések az Emberi Jogok Európai Egyezményében az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának ajánlásában*, az Európai Unióban és a hazai jogalkotásban, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar Miskolci Jogászképzésért Alapítvány támogatásával, Bíbor Kiadó, 2008, Miskolc, 79.o.

¹⁷ RÓTH Erika: *Az előzetes előtti fogvatartás dilemmái*, Osiris kiadó, 2000, 6.o.

¹⁸ GRÚD András: *A strassbourgi emberi jogi bírósághoz kézikönyve*, Strassbourg Bt, 2005, 214.o.

¹⁹ D. GOMIEN: *Rövid útmutató az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez*, európa Tanács Információs és Dokumentációs Központ, Budapest, 1994.43-44.o.

és részletes vitát követően – július 4. napján fogadta el a Tisztelt Ház. A jogszabály 2011. július 12. napján, a Magyar Közlöny 79. számában került kihirdetésre, rendelkezései a következő naptól, 2011. július 13. napjától váltak hatályossá.²⁰A képviselők 255 igen szavazattal, 97 nem ellenében fogadták el.

Magyar György ügyvéd a vita kapcsán azt mondta az egyik televíziós hírműsornak, hogy nem tudja mi értelme büntetőeljárásról szóló törvény e módosításának, csak a célját érti. Ez a Be. módosítás szerinte logikátlan, értelmetlen volt.

A törvényjavaslatot bírálók úgy vélték az nem felelt meg az akkor hatályos Alkotmányunknak és a jelenleg hatályos Alaptörvényünknek, valamint az Emberi Jogok Európai Egyezményének sem. Tőle nem megszokott módon még a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma is közzétett egy véleményt, ebben fogalmazva meg kritikáját a törvényjavaslattal szemben, elemezve alkotmányellenesnek tűnő, valamint a büntetőeljárás szakmai szabályaival ellentétes rendelkezéseit.²¹

A viták eredményre vezettek, hiszen a bírált rendelkezések jó részét az Alkotmánybíróság megsemmisítette és hatályon kívül helyezte.

A 2011. évi LXXXIX. törvény a Be. külön eljárások körét a XXVIII/A. fejezettel, a *kiemelt jelentőségű ügyek* eljárási szabályaival bővítve. Az új kategória főleg a közbizalom, közbiztonság elleni bűncselekményeket karolja fel.

A közbiztonság javítása pedig a rendszerváltozás óta minden politikai párt célja volt. Mindenki meg akarja javítani, lehetőleg úgy, hogy szigorítják a kriminálpolitikát, növelik a büntetési tételeket, szabnak ki gyakrabban szabadság vesztést az elkövetőre.

Annak oka, hogy a bűncselekmények miért éppen e körét határozta meg a jogalkotó a *kiemelt jelentőségű ügyek* kategóriájába tartozónak, nem igazán érhető tetten, a különböző dogmatikai alapú megközelítések – mint pl. a védett jogi tárgy, vagy esetleg ugyancsak kézenfekvőnek tűnő fenyegetettségi mérték – e kérdést érintően nem nyújt nekünk megfelelő eligazítást.²² Úgy gondolom, hogy ha már létrejött ez a kategória, akkor lehetne tovább bővíteni a felsorolt bűncselekmény csoportokat.

²⁰ IDZIGNÉ dr. NOVÁK Csilla: *A kiemelt jelentőségű ügyek eljárási szabályai – a büntetőbíró aspektusából*, Glossa Iuridica- Bűnügyi tudományok

²¹ MÉSZÁROS Bence tanársegéd, PTE-ÁJK: *Kiemelt jelentőségű ügyek, alkotmányos aggályok- új külön eljárás a büntetőeljárási törvényben*, FUTURUM, 59.o.

²² IDZIGNÉ dr. NOVÁK Csilla - *A kiemelt jelentőségű...i.m.*

Kiemelt jelentőségű ügynek számít a közélet tisztasága elleni, ha azok gyanúsítottja országgyűlési képviselő, állami vezető, polgármester, alpolgármester, helyi önkormányzati képviselő-testület tagja, vagy közigazgatási szerv vezető beosztású dolgozója; valamint ebbe az ügycsoportba sorolta a jogalkotó az el nem évülő bűncselekményeket, továbbá az emberölés és az emberrablás súlyosabban minősülő eseteit, a bűnszervezetben résztvett is. 2011-ben a regisztrált hivatali, korrupciós bűncselekmények száma igen magas volt (387²³) országos szinten, a fehér galléros bűnözés maga pedig szerte Európában..

Kiemelt jelentőségű ügy például a költségvetési csalás, a költségvetési csaláshoz felügyeleti vagy ellenőrzési kötelezettség elmulasztása bűncselekmények (korábbi jogosulatlan gazdasági előny megszerzése, a különösen nagy, vagy ezt meghaladó bevételecsökkenést okozó adócsalás, a munkáltatással összefüggésben elkövetett adócsalás).

Korábban a jogalkotó az emberölés minősített esetei közül csak a Btk. 166.§ (2) bekezdés a)-h)-ját tekintette különös jelentőségűnek, azaz; az előre kitervelten, a nyereségvágyból, más aljas indokból vagy célból, a különös kegyetlenséggel, a hivatalos személy vagy külföldi hivatalos személy ellen, hivatalos eljárása alatt, illetőleg emiatt, közfeladatot ellátó személy ellen, e feladatának teljesítése során, továbbá a hivatalos, a külföldi hivatalos vagy a közfeladatot ellátó személy támogatására vagy védelmére kelt személy ellen, a több emberen, a sok ember életét veszélyeztetve, valamint a különös visszaesőként elkövetett emberölést. Most ismét visszatért ahhoz a korábbi nézethez miszerint az emberi élet kioltása az egyik legnagyobb bűn, amelyet valaki elkövethet. A 2011-es újítás értelmében a Btk. i) és h) pontja is különös jelentőségű ügynek tekintendő, vagyis így bírálják el az adott bűncselekményt, ha a cselekményt tizennegyedik életévét be nem töltött személy sérelmére követték el, vagy védekezésre képtelen személy sérelmére elkövetett emberölésről beszélünk.

A 2011. évi CL. törvény a kiemelet jelentőségű ügyek csoportját kiegészítette az emberiség elleni bűncselekményekkel valamint a kommunista diktatúrában elkövetett egyes bűncselekményekkel.

A Be. 554/B. §-a szerint ezen ügyek úgy kerültek kategorizálásra, hogy vagy már valamely létező bűncselekményt minősített kiemelt jelentőségű ügynek a jogalkotó, vagy egy további feltétel (speciális alany) fennállása esetén titulálta annak.²⁴

²³ <http://www.mklu.hu/repository/mkudok2296.pdf>

²⁴ VASKUTI András: *Kiemelet jelentőségű ügyek speciális szabályai*

Így kiemelet jelentőségű ügyről beszélünk, ha a Btk. 256.§ -ban meghatározott befolyással üzérkedés valósul meg, ott speciális alanynak a központi költségvetési szerv, a központi államigazgatási szerv, illetve ezek területi szerveinek vezető beosztású dolgozója. S ugyanúgy kiemelt jelentőségű az ügy, a népírtás bűntette, holott itt nincs speciális alany.

A kiemelt jelentőségű ügyek eljárási szabályai többnyire speciálisak az általános eljárási szabályokhoz viszonyítva, lévén sajátos különjárásról van szó. Ezen speciális eljárási szabályokat Mészáros Bence a következő képpen foglalta össze: 1. Vannak azok a specialitások, amelyek az egész eljárásban érvényesülnek; 2. Vannak, amelyek csak a nyomozás során, 3. Végül azok, amelyek csak a bírósági eljárásban alkalmazandók.

Az egész eljárásban érvényesülő speciális eltérés a soronkívüliség, a védelem kötelező volta, vagy a szakértő rendbírsággal sújtása, ha vélemények betérjesztésével alapos ok nélkül késlekedik. A nyomozás során érvényesülő speciális szabály volt például a gyanúsított 120 órás őrizete, magára a bírósági eljárásra vonatkozó speciális szabály pedig a szintén sokat vitatott felek általi kikérdezés jogintézménye.²⁵

Illetékesség

A törvénymódosítás nyomán a nyomozás lezárultát követően lehetőség volt arra, hogy az ügy elbírálására kivételesen, az általánostól eltérő illetékességi szabályokat alkalmazzanak. A Be. 17. § (9) bekezdése értelmében az ügyész az eljárás ésszerű időn belüli, illetve soron kívüli elbírálásának biztosítása végett - a legfőbb ügyész döntése alapján – maga dönthette el, hogy melyik bíróság előtt emel vádat. Akadtak olyan vélemények, főleg védői oldalról, hogy így akár egy ügyvéd is eldönthetné, melyik bíró előtt akar valakit védeni.

A XXVIII/A. fejezet szerinti ügykategória önmagában áttétel (264. §) szükségét nem veti fel.

A 17. § (9) bekezdése pedig nem ad alapot arra, hogy ilyen indokkal vádemelést követően az ügyész az ügy áttételét kérje, még kevésbé hogy az áttételt maga megtegye. A vádemelést követően az ügy ura már a bíróság.²⁶

²⁵ MÉSZÁROS Bence: i.m. Közjogi Szemle 2011/3, 60.o.

²⁶ 2011. július 11-én a Debreceni Ítélőtáblán – a Debreceni Ítélőtábla elnökhelyettese, Büntető Kollégiumának vezetője, a Fővárosi Ítélőtábla Büntető Kollégiumának vezetője, a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság, a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság, a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróság, a Hajdú-Bihar Megyei Bíróság büntető kollégiumainak vezetői, valamint a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának vezetője és jegyzője részvételével – tartott konzultatív tanácskozáson a jelenlévők, a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának egyetértésével elfogadott jogértelmezés, közzétéve a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumvezetője által, 2011. július 13- án.

Bár a törvény csak az első fokú bíróság illetékességének speciális szabályáról szólt, értelemszerűen ehhez igazodott volna a jogorvoslati ügyekben eljáró bíróságok illetékessége is.²⁷

Ez az illetékességi ok olyan jelentős lett volna, hogy felülírja a kizárólagos illetékességi okokat is. A jogalkotó tehát mérlegelési jogkört engedett az ügyésznek e téren?

Biztonsági és bizalmi szempontból persze az lett volna a legmegnyugtatóbb, hogyha az ügyész nem pusztán magát a törvényhelyet jelöli meg, melyre alapozta a bíróság megjelölését, de magát a legfőbb ügyész ezen irányú döntését is csatolja, vélte tanulmányában Mészáros Bence és felhívja a figyelemet arra is, hogy az ügyészek nincsenek, nem is lehetnek mindig tisztában az egyes bíróságok munkaterheivel, így az effajta illetékesség kijelölés nem vezetett volna célszerű irányba, hiszen a bíróságon belüli szervek inkább tisztában lehetnek az adott bíróság leterheltségét illetően.²⁸

Őrizet

A Be. szerint a gyanúsított őrizetbe vétele maximum 72 óráig tarthat. Azonban kiemelt jelentőségű ügyek esetén ez akár 120 (mely Európai viszonylatban is irdatlanul hosszú) óra is lehetett. Mi vezérelhette az Országgyűlést abban, hogy három nap helyet öt napban maximalizálja az őrizet időtartamát, szembe helyezkedve az alkotmányos elvekkel, és az európai joggyakorlattal? A modern magyar büntetőeljárásban csak 1990 és 1995 között volt lehetőség ilyen hosszú időtartamú őrizetre.

Mi is történik az őrizet időtartama alatt, alapesetben, amikor a védő is jelen lehet? Az ügy ura az ügyészség, a végrehajtó a nyomozó hatóság, ideje a nyomozás kezdete. A gyanúsított ekkor dönthet úgy, hogy vallomást tesz, de úgy is, hogy hallgat, a védő általában ez utóbbit szokta neki tanácsolni. Ami az új szabályozás szerint veszélyt rejtett magában az véleményem szerint az, hogy ami ott, ennek időtartama alatt történik, annak nincs tanúja, lévén, hogy védő nem lehetett volna jelen, és bármennyire is modern jogállamban élünk, előfordulhatnak visszaesések, a vallomás kényszerrel való kicsikarásáról (szándékosan nem kényszervallatásról beszélünk), ne is beszéljünk. Minél súlyosabb ügyről van szó, a védő jelenléte annál fontosabb. És nem ritka, hogy a gyanúsított teljesen más vallomást is tehet a

²⁷ VASKUTI i.m.

²⁸ MÉSZÁROS Bence: *Kiemelt jelentőségű ügyek, alkotmányos aggályok- új külön eljárása a büntetőeljárás törvényben*, Közjogi Szemle 2011/3, i.m.61.o.

nyomozás során, mint majd később a bírósági tárgyaláson; a bíróban meg nő a bizonytalanság, vajon akkor miért mondta azt, később pedig miért totálisan mást.

Más álláspont szerint viszont az ügyvéd nélküli kihallgatás egy szükséges rossz a hatékonyság érdekében. "Előfordult, hogy az ügyvéd az asztal alatt belerúgott a tanú lábába, mikor az éppen elkezdett terhelő vallomást tenni. Erre szétültettem őket, mint a gyerekeket az iskolában" - mondta egy hírportálnak a nyomozó, aki kérte, hogy se a nevét, se a munkahelyét ne írják le. A módosítás ha megmaradt volna, úgy ilyen a közeljövőben meg sem történhetett volna.

Az Emberi Jogok Európai Egyezményének alapján és az EJEB gyakorlata alapján leszögezhető, hogy a kiemelt jelentőségű ügyek bevezetésekor 120 órás őrizet nem egyezménykonform, vagyis a magyar szabályozás elveiben nem felelt meg az Emberi Jogok Európai Egyezményének. A *Brogan and Others v. the United Kingdom* ügyben az EJEB nem adott választ arra meddig tarthat úgy az őrizet, hogy az ne ütközzön az Emberi Jogok Európai Egyezményének 5. cikk, 3. bekezdésébe.

Az EJEB gyakorlatából kitűnik, hogy a 4 nap 6 órás őrizet egyezményesértő. Ennek alapján jelenthető az ki, amit Grád András leírt könyvében: „Körülbelül 3-4 nap az a felső határ, amely esetében a Bíróság még mellőzné az egyezményesértés megállapítását.”²⁹

A *Murray v. the United Kingdom* ügyben az EJEB rámutatott arra, hogy az Egyezmény 6. cikkének már az első fokú bírósági tárgyalást megelőzően is kiemelkedően fontos jelentőséget kell tulajdonítani, ha ez nem így történik, ha elsiklanak felette, akkor az eljárás tisztességtelen. Az EJEB döntése szerint a 6. cikk normál esetben azt követeli meg, hogy a vádlott már a rendőrségi kihallgatás kezdetén igényelhesse védője segítségét. A vádlott ezen joga viszont, szükség szerint, megfelelő indokkal korlátozható, de csak akkor, ha megvizsgálják: a korlátozás nem sértett-e a tisztességes eljárás követelményét? Illetőleg a korlátozással nem csorbult-e a vádlott tisztességes eljárásához való joga. A védelem joga ugyanis magában foglalja azt, hogy a terhelt már a rendőrségi kihallgatás első pillanatától fogva kapcsolatba léphessen védőjével.³⁰

²⁹ GRÁD András: *A strasbourgi emberi jogi bíráskodás kézikönyve* (Budapest, StrasbourgBt, 2005)179.o.

³⁰ BH 1996/6.478-480, *Murray v. the United Kingdom* (GC), no. 14310/88, 28 October 1994, Series A 300-A.

*A Lanz v. Austria ügyben*³¹ az EJEB megállapította, hogy: „amennyiben a terhelt nélkülözni kénytelen védője tanácsait, a jogi képviselet veszít hatékonyságából, jól lehet az Egyezményt olyan jogok biztosítására alkották meg, amelyek a gyakorlatban is megfelelően érvényesíthetők.”³² Az, hogy a terheltnek nélkülöznie kell védője tanácsait persze nem feltétlen rossz, így ugyanis előfordulhat, hogy olyan részletekről is beszámol, melyekről precíz védői okításra nem, vagy másképpen válaszolna.

Ausztriában és Németországban egyaránt 48 óra lehet az őrizetbe vétel maximális tartama. A német büntetőeljárásban a nyomozó hatóság engedélyétől függ, hogy a védő jelen lehet-e a gyanúsított rendőrség általi kihallgatásán, de a rendőrség csak meghatározott - törvényben felsorolt konkrét - okokból tagadhatja ezt meg. A gyanúsított számára akkor is lehetővé kell tenni, hogy kapcsolatba lépjen a védőjével, ha egyébként nem engedélyezik ügyvéd jelenlétét. *Franciaországban* a gyanúsítottak őrizete 24 óráig tarthat, amely egy alkalommal további 24 órával meghosszabbítható a legalább egyéves szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmények esetén. Az őrizetbe vétel tartama a súlyosabb ügyekben sem haladhatja meg a 96 órát. A francia parlamentben április közepén elfogadott új büntetőeljárási törvény szerint az őrizetbe vétel első 24 órájában az őrizetes fél óráig konzultálhat az ügyvédjével. *Nagy-Britanniában* az őrizetbe vétel tartama főszabály szerint legfeljebb 24 óra lehet. Súlyos bűncselekmények esetén 36 órára nőhet, és csak külön bírói hozzájárulással növelhető legfeljebb 96 órára. Ha a gyanúsított jelzi, hogy jogi tanácsra van szüksége, a kihallgatás nem folytatható

tovább.

Az Egyesült Államokban a gyanúsítottat - ha ez eljárás tárgya nem terrorcselekmény - legkésőbb 72 órán belül bíró elé kell állítani. Nagy-Britanniához hasonlóan a törvény szerint ha az őrizetes közli, hogy beszélni akar ügyvéddel, a nyomozó hatóság köteles felfüggeszteni a kihallgatást.³³

Az őrizet leghosszabb időtartama még európai viszonylatban is *4 nap 7 óra* volt, ezt pedig török-kurdokkal szemben alkalmazták.

Dr. Vaskuti András szerint a 120 órás őrizet deklarálása kiemelt jelentőségű ügyeknél ellentétes volt a jogállamiság és a tisztességes eljárás elvével, holott maga a Római

³¹ *Lanz v. Austria*, no. 24430/94, 31, January 2002.

³² TÓTH Mihály: *Az Alkotmánybíróság határozata...*i.m., 16.o.

³³ <http://www.mabie.hu/node/1036> i.m.

Egyezmény is követelményként fogalmazza meg a tisztességes eljárás elvét, melyet nem csak a tárgyalásra, de az egész eljárásra vonatkoztat.

A kormány által előterjesztett *T/4657. számú törvényjavaslat* 70. §-a a Be. 554/E. § (2) bekezdését akként módosította volna, hogy a kiemelt jelentőségű ügyekben a tanú érdekében eljáró ügyvédnek a tanú kihallgatásán való jelenlétét az ügyész az ügy körülményei alapján — a sértett tanúkénti kihallgatása kivételével — megtilthatja.³⁴ Az ellenzék álláspontja szerint a kormány ezzel a módosításával a koncepciók pereket készítette elő.³⁵

Bizonyítás

A Be. 268. § (1) bekezdésének módosítása alapján a bíróság hivatalból vagy az eljárásban részt vevő személyek indítványára intézkedik aziránt, hogy a bizonyítási eszközök a tárgyaláson rendelkezésre álljanak.

Poligráf alkalmazásának az általános szabályok szerint a nyomozati szakaszban és a gyanúsított vallomása ellenőrzése céljából van helye, ha beleegyezik. Ez a szabály érvényes a kiemelt jelentőségű ügyben is, de itt az eljárás bármelyik szakaszában a tanú vallomásának poligráf ellenőrzésének helye van. Ha a terhelttel szemben nem tehető kötelezővé, akkor a tanúval miért? Ha pedig a műszer azt jelzi, a tanú nem mond igazat, még könnyebb a hamis tanúzás vagy a hatóság félrevezetésének vádja alá kerülni. Azonban a fiatalos terhelt vallomása poligráf alkalmazásával - még, ha kérné, akkor sem vizsgálható.³⁶

Az már más kérdés, hogy maga a poligráf, melyet hazánkban 1970 óta alkalmaznak nem feltétlen megbízható módszer, ezért sem szerepel a bizonyítási eszközök között. Ezt az eszközt ugyanis sokáig a titkosszolgálatban alkalmazták, melynek képzett emberei elsajátíthatták, hogyan kell befolyásolni. Ma már bárhol utána olvashat az átlagember, mire hogyan reagál a szerkezet, és az internet segítségével azt sem nehéz kideríteni, hogyan lehet befolyásolni.

³⁴ <http://www.magyarugyved.eu/blog/16-tanuvallomas-uegyved-nelkuel>

³⁵ <http://www.mr1-kossuth.hu/hirek/itthon/lazar-nem-az-ugyeszsegtol-jon-a-buntetoeljarasokat-gyorsito-javaslat.html>

³⁶ VASKUTI im.

Szakértő

A Be. általános szabálya szerint a „szakértőt rendbírsággal lehet súlytani”, míg a kiemelet jelentőségű ügyek esetén nem csak lehet, de kötelező a rendbírsággal terhelni, amennyiben a szakvélemény előterjesztésére rendelkezésére álló határidőt önhibájából elmulasztja. A jogalkotó ezzel serkenteni szeretne volna a szakértőket, végezzék el minél előbb a rájuk bízott feladatot, s ezt az ügycsoport jelentősége is indokolja. Nem ritka ugyanis, hogy a szakértők késlekednek szakvéleményük előterjesztésével, ezáltal akadályokat gördítve az eljárás ésszerű időn történő befejezése elé. Ez a szigor, belegondolva más, nem kiemelkedő jelentőségű ügyeknél sem lenne hátrány.

Óvadék

Összességében elmondható, hogy mind az általános szabályok szerint, mind a kiemelet jelentőségű ügyeknél figyelembe kell venni a terhelt személyi és vagyoni körülményeit, az óvadék összegének megállapítása alkalmával. Míg azonban a Be. 147. § nem határoz meg minimumot az óvadék összegére, úgy a Be. 554/H.§ igen, vagyis az óvadék összege ezekben az ügyekben *minimum hárommillió forint*.

Tárgyalás kitűzése

Normál esetben az ügyeket érkezési sorrendben tárgyalja a Bíróság, figyelembe véve a soronkívüliséget és igyekszik a lehető legközelebbi határnapra kitűzni az adott ügy tárgyalását. A kiemelet jelentőségű ügyekben habár szintén figyelembe kell venni az érkezési sorrendet, valamint a soronkívüliséget, ügyelni kell arra is, hogy *három hónapon belülre* tűzzék ki.

Elsőfokon az első határnap kitűzése szempontjából a tárgyalás kitűzése azt jelenti, hogy az iratoknak a Bírósághoz történő beérkezésétől számított 30 napon belül meg kell vizsgálni, hogy szükség van-e áttételre, egyesítésre, elkülönítésre, az eljárás felfüggesztésére, az eljárás megszüntetésére, valamilyen kényszerintézkedés elrendelésére, a vádtól eltérő minősítésre, tanács elé utalásra vagy öt tagú tanács elé utalásra. Majd legkésőbb 30 nap múlva haladéktalanul meg kell küldeni a vádiratot a vádlottnak, védőnek, s egyúttal fel kell hívni

őket, hogy 15 napon belül szíveskedjenek megjelölni a bizonyítási eszközeiket. A vádirat kézbesítésétől számított 30 napon belül meg kell vizsgálni a védelem esetleges bizonyítási indítványait és ki kell tűzni a hatánapot a Be. 278.§(1) bekezdés alapján. A vádirat kézbesítésén³⁷ a kézbesítettséget kell érteni.

A hatánapot 3 hónapon belülre kell kitűzni az érkezési sorrend és a soronkívüliség betartásával. A Be.-ben fellelhető új, 554/K.§ a másod, illetve harmadfokra vonatkozik, tárgyalás kitűzése szempontjából, vagyis a Be. 554/A.§ értelmében az ügyek beérkezésétől számított 60 napon belül kell kitűzni a hatánapot tanácsülésre, nyilvános ülésre vagy tárgyalásra. A hatánapot 3 hónapon belülre kell kitűzni. Ettől eltekintve az általános eljárás és ezen külön eljárás között első, másod, vagy éppen harmadfokon nincs különbség. Nincs eltérés az ügyérkezéstől a kitűzés pillanatáig tartó idő hosszának törvényi szabályozásában, csupán annyi, hogy amíg az általános eljárásban csupán azt mondja meg a törvény, hogy a lehető legközelbbi hatánapra kell kitűzni a tárgyalást, addig eme külön eljárásban a törvény azt is leszögezi, hogy ez nem lehet 3 hónapon túli.³⁸

A tárgyalás folytonossága

Míg a Be. 287.§ (2) bekezdése értelmében a tárgyalás folytatásának napját ki kell tűzni, addig a Be. 554/L.§ (1) bekezdése alapján elnapolás esetén a tárgyalás folytatásának napját ki kell tűzni, kivéve, ha az elnapolás okát figyelembe véve, a tárgyalást 2 hónapon belül folytatni lehet. A (2) szerint a tárgyalást 3 hónapon belül ismételés nélkül folytatni lehet, ha a tanács összetételében változás nem történt. Más esetben a tárgyalást az általános szabályok szerint előlről kell kezdeni. Jól látható tehát, hogy míg alapesetben a jogalkozó 6 hónapos idő intervallumot szab a tárgyalás folytatására, addig kimelet jelentőségű ügyek esetén mindössze 2 hónapot.

Viszont az 554/L.§ (3) bekezdés hozzáteszi, hogy ha a változás a hivatásos bíró vagy az ülnök személyében állna be, úgy a tárgyalás két hónapon belül a korábbi tárgyalás anyagának ismertetésével megismételhető. Az ügyész, illetve a védő az ismertetett anyagra természetesen észrevételt tehet, kérheti az ismertetés kiegészítését is. Az 554/L.§ a 287.§(2), (3) és (4) bekezdése helyébe lépő különös szabály. Kiemelt jelentőségű ügyeknél viszont nem biztosított a könnyítés az időtúllépés esetére. Azonban mivel az általános eljárási szabály 6 hónap túllépés esetére is biztosítja a fentebb említett könnyítés lehetőségét a külön eljárásban

³⁷ LB Kollégiumvezetője, 2011.07.13.

³⁸ VASKUTI András: Kiemelt jelentőségű...i.m.9.o

is van helye a tárgyalás anyagának ismertetésével való megismétlésnek, ha erre 2 hónapot meghaladó időtúllépés is adott okot. Ezt irányadónak kell tekinteni másod- és harmadfokon..³⁹

Felek általi kikérdezés

A kissé vegyes, de alapjai miatt még mindig kontinentálisnak tekintett kihallgatási rendszert a fakultatív (a felek megegyezésétől függő) formájában ismerte a régi Bp is (308. §). Viszont a kereszkérdezést nem fogadta még fakultatív vonatkozásában sem a joggyakorlat, sem a jogelmélet. Elmondható, hogy az európai kontinens országainak többségében ez az angolszász eredetű intézmény nem honosodott meg.⁴⁰

A felek általi kikérdezés jogintézménye nem azonos az angolszász jogban fellelhető kereszkérdezéses rendszerrel, ahol lényegében csak tanú kihallgatás történik, és amely rendszer a bírót szinte teljes passzivitásra ítéli.⁴¹ Az 1896. évi. XXXIII. törvénycikk fakultatív kihallgatási rendszerként tette lehetővé ezt a kihallgatási módot, arra az esetre, ha védő indítványozta, a vádhatóság ellenezte.

A bíróság a kihallgatás ezen módját a Bp. 308.§ alapján, nyomban megszüntethette, ha a felek egymás után legalább két alkalommal, ismételten befolyásoló kérdést tettek fel. Finkey úgy gondolta, hogy lassan fog bevalni ez a módszer, de nem szabad elzárkózni előle a kezdeti sikertelenségek ellenére sem. Az volt a véleménye, hogy ha majd eljön az idő, hogy a vádhatóság, a védelem otthonosan fog mozogni a Bp-ben, felkarolva e jogintézményt, a főtárgyalást az igazi vádrendszer felé fejlesztve.⁴²

Ismét 2011. évi LXXXIX. törvény, 13.§-a vezette be, a kiemelt jelentőségű ügyekben, részletes szabályai viszont nem kerültek kidolgozásra.⁴³

Egyes szakemberek szerint alkalmas lehet arra arra, hogy biztosítsa a pártatlan bírósági eljárást. A bírói kikérdezés mai rendszere ugyanis gyakran azt a benyomást kelti az eljárás

³⁹ LB Kollégiumvezetője, 2011.07.13.

⁴⁰ Jean PRADEL: *Procédure Pénale comparée dans les systemes modernes*. Toulouse, 1998. 103-104.

⁴¹ BÁRD Károly: *Jogalkalmazódás (Az új büntetőeljárás törvényéről)* - http://magyarnarancs.hu/publicisztika/bard_karoly_jogalkalmazkodas_az_uj_bunteto-eljarasi_torvenyrol-55804, (2012. október 11.)

⁴² FINKEY Ferenc: *A Magyar Büntetőeljárás Tankönyve*, Politzer Zsigmond és fiai kiadása, Budapest, 1903, 333.o.

⁴³ DRÁVECH Péter- Havrán Ákos, i.m. 42.o.

résztevőiben, hogy a bíró az ügyész mellett második vádló, és a bíróság célja nem a valódi tényállás tisztázása, hanem a vádban foglaltak bizonyítása.⁴⁴

Az egyik a felek általi kikérdezés léte mellett szóló érv, a pártatlanság elvéhez köthető. A felek általi kikérdezéssel a súlypont a bíróról elcsúszik, a vádlottban kevésbé érződik a másodvádlói hatás.⁴⁵ A 42/2005 (XI.14.) AB határozat a bíró pártatlanságának a követelményét támasztja alá. Ebben a határozatában az Alkotmánybíróság, a Bíróság funkcióhalmozásával kapcsolatban fejtette ki ellenérzéseit, ugyanis nem helyes, ha a bíró beleszól a nyomozásba, vagy a váddal kapcsolatos teendőket is ellátja, ugyanis a Bíróságnak az ítélezésen kívül nincs más feladata. Ha a gyakorlatban is ez érvényesül, akkor az ítélezés megfelel a pártatlanság elvének.⁴⁶

Bárd Károly szerint a felek általi kikérdezés rendszere azért kelt félelmet, mert az igazságszolgáltatás állami képviselőihez, vagyis a bíróhoz, vagy az ügyészhez közelíti az eddig csak megtúrt szerepben lévő ügyvédet.⁴⁷

A felek általi kikérdezés mellett szól az érv is Drávecz Péterék szerint, hogy ezáltal fejleszteni kellene a tárgyalási készségeket. A perek kontradiktórius jellegéből adódóan szükségeltetik a kérdés –válasz, a cél pedig, hogy lehetőleg minél rövidebb alatt, és minél precízebb formában kerüljenek elő azok a bizonyítékok, melyekkel eldöntendő az adott eljárás kiemetele. Természetes, hogy a felek akarata egyértelműbb, ha ők maguk teszik fel a kérdéseket.⁴⁸

A kereszkérdezéses rendszerrel ellentétben a magyar szabályozás nem tesz különbséget a kereszkérdező, illetve az indítványozó kérdései között. A bírót a magyar rendszer nem zárja ki a tényállás tisztázása során feltett kérdések alól.⁴⁹

⁴⁴ TASZ álláspont 17. szám, Az új büntetőeljárás törvény tervezett módosításáról, 1-2.o.

⁴⁵ FANTOLY Zs.: A kereszkérdezés és a felek általi kihallgatás a büntetőeljárásban, Jogtudományi Közlöny, 2008/10. , 506.o.

⁴⁶ 42/2005. (XI.14.) AB határozat

⁴⁷ BÁRD Károly: A törvény és az ő alkalmazói - <http://ebooks.gutenberg.us/Wordtheque/hu/AAACXO.TXT> (2012.november 3.)

⁴⁸ BÁNÁTI János: Homokszemek és sziklatömbök a büntetőeljárás gépezetében, Előadás, mely 2005 márciusában Kaposvárott hangzott el.

⁴⁹ DRÁVECZ Péter- HAVRÁN Ákos: A felek általi kikérdezés létjogosultsága és gyakorlati nehézségei, Ügyészek Lapja, 2011/5, Különszám, II. szekció- Büntetőeljárásjogi tanulmányok, 41.o.

De sorakoztathatunk érveket a felek általi kikérdezés létjogosultsága ellen is.⁵⁰ Az első érv a jogintézmény ellen a perek elhúzódása, ugyanis a fél általi kikérdezés indokolatlan elhúzódásokhoz vezethet, a Bírónak pedig csak áttételesen van lehetősége ezeket a kérdéseket befolyásolni – ráadásul nem is a bíró kérdez először-. Drávecz szerint ennek következtében a tárgyalások tervezhetetlenné válnak, a kihallgatás parttalanná, számolni kell a védelem részéről a rosszhiszemű perelhúzással, valamint többször kerül sor a tárgyalás elnapolására. Ez a felállás pedig hosszú távon nem tartható. Ha már alkalmazzák, akkor célszerű volna kisebb jelentőségű ügyek esetében.

A tanács elnöke a tárgyalást kitűző végzésben megjelöli: ki az adott tanúnak kihallgatója, valamint a kihallgatásra jogosultaknak az idézésben vagy ahhoz csatoltan feltüntetett az általuk kihallgatandó tanú nevét (zárt adatkezelés esetén: számát), a megjelenés idejét és várható tartamát.

Mikor megkezdődik a kihallgatás az ügyész a tanúnak felteszi kérdéseit, amikor is a tanácselnök az egyik kérdésre adott feleletet követően magához ragadja a szót, s ekkor felteszi, a tényállás tisztázását szolgáló, kiegészítő jellegű kérdéseit. Ezt követően visszakapja az ügyész a kérdezés jogát, s a kihallgatás véget is ér, de csak abban az esetben, ha menet közben nem szakítják ismét félbe őt. Ha ugyanis félbeszakítják, újra a tanácselnök kérdez, s ez így mehet tovább, míg végül a védelemhez nem kerül a kérdezés joga. A védő hozzálát, de a tanácselnök őt is félbeszakíthatja - többször is. A szót ezt követően visszakapja az, aki indítványozta a kihallgatást, se ekkor kezdetét veszi a replikázó kérdés és válaszsorozat az új tényekre, új körülményekre vonatkozóan. Ezután ismét a tanács elnöke következik, majd ha még akad kérdés, akkor a tanács tagjai. A végkifejlet mindenképpen stresszes. A kérdezők a kérdéseiket eltérő hangnemben teszik fel, más hangsúllyal, sokszor félelmet keltve a tanúban, aki többnyire csak ide-oda kapkodja a fejét. Ebben a helyzetben az általános izgalom szinte természetes, ráadásul a tanú nem összefüggően mondja el vallomását, csupán kérdésekre felel.

A kérdezési sorrend tehát: ügyész, védő, tanács elnöke, bíróság tagjai, sértett, magánfél, egyéb érdekt, szakértő. A tanács elnöke tehát az ügyész utánra sorolódott. Persze a vádlott is kérdezhet, az elkövetési társaként szereplő másik vádlott irányába, még akkor is, ha erről a sorrend hallgat.

⁵⁰ Dr. DRÁVECZ Péter: A felek általi kikérdezés gyakorlati nehézségei c. előadás alapján, amely a 2011. évi Ügyészségi Szakmai- tudományos Konferencia Büntetőeljárásjogi szekciójában hangzott el.

Nincs akadálya annak, hogy eltérés legyen a sorrendtől: ez lehetséges úgy, hogy valaki egyáltalán nem él a kérdezés jogával, vagy nem él a sorrendi hely jogosultságával, de úgy is, hogy a kihallgatásra, vagyis az első kérdezésre jogosultak, e jogukat, vagyis a kérdezés jogát átengedik a tanács elnökének. A sorrendtől eltérést viszont jegyezőkönyvezni kell.

Fantoly Zsanett tanulmányának ellentmondva Drávecz arra is felhívja a figyelmet, hogy több éves, vagy sokszor több évtizedes múlttal egy első fokú bíró valószínűleg nagyobb rutinnal kérdez, mint pályakezdő ügyész kollégája.

Persze maga a bíró is feltehet befolyásoló kérdéseket a tárgyalás során a vádlottnak vagy éppen a tanúnak. A bírót viszont nem illik figyelmeztetni arra, hogy szíveskedjen mellőzni az effajta kérdéseket.⁵¹

Annyi mindenképpen leszögezhető,⁵² hogy a felek általi kikérdezés egy idegenből átvett, gyökeret nem vert jogintézménye a magyar büntetőeljárásnak.⁵³

A Be. 290.§ (1) szerint a figyelmeztetéseket követően lehetőséget kell teremteni a vádlottnak arra, hogy a vádra vonatkozó védekezését is magába foglaló vallomását összefüggően előadhassa. Ha ezt megtette a tanács előke, majd ezt követően a bíróság tagjai, az ügyész, a vádlott, a védő, a sértett, a magánfél, valamint, ha van szakértő az őt érintő kérdésben a szakértő is intézhet kérdéseket. Kiemelt jelentőségű ügy esetében a kérdezés a következő képen alakul: a vádlott is előadhatja vallomását, amennyiben élni kíván ezen jogával; ezt követően viszont az ügyész, a védő, majd csak utánuk a tanács előke, a bíróság tagjai, s ezután a sértett, a magánfél, valamint a szakértő teheti fel kérdéseit.

Ez az új szabályozás több szempontból lehet jó, ugyanakkor rossz is. A tanú vallomása már önmagában kritikus sokszor, vallomása objektíve, illetve szubjektíve hamis lehet. Ha szándékosan hamis, akkor azzal megvalósítja a hamis tanúzás bűncselekményét, ha szubjektíve igaz, viszont objektíve hamis, (ha pl. a tanú a legjobb tudomása szerint teszi meg a vallomást,

⁵¹ ELEK Balázs: A vallomás befolyásolása a büntetőeljárásban, i.m. 135.o.

⁵² AEUR Gy.- MEDELÉNYI L.: A bünvádi eljárási jog II. Főtrágyalás a törvényszék előtt, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, Budapest, 1930, 79.o.

⁵³ ELEK Balázs: A vallomás befolyásolása a büntetőeljárásban, 63.o.

az igazat akarja elmondani, de mondjuk hiányos az emlékezete, nem éppen a legjobb az emlékező tehetsége) vallomása az objektív valóságnak nem fog megfelelni.⁵⁴

Molnár tanú-tipizálása szerint a tanúknál jelentősége van annak, hogy mennyire érdekelt vagy érdektelen, felállítható igazmondó vagy a hamis tanú kategóriája is, de ugyanígy az intelligens, a biztos, a bizonytalan, a képtelen, az aggódó, a felelősségteljes, a terjengős, a magyarázó, a leíró, az önfejű, az elfogult, a fanatikus, a fecsegő, a jó beszédű, a beszélni nem tudó, a székszavú, a félénk, a semmit sem tudó, a közömbös..stb.

Egy jogban nem jártas személy előfordulhat, hogy olyan kérdéseket intéz a tanúhoz, amit alapesetben a bíró nem tenne meg, éppen azért mert nem teheti meg. S ezek a kérdések alkalmasak lehetnek a tanú vallomásának befolyásolására, a kérdés feltevés módja pedig akár félelmet is kelthet a tanúban.

Azonban felmerül a kérdés, mi van akkor, ha a bíróság írásbeli tanúvallomást engedélyez, ki állítja össze a kérdéseket? Felteszi az ügyész, beérkezik a válasz, felteszi az ügyvéd, arra is jön válasz, a bíróság pedig postás lesz? Nem. A kihallgatás szó nyelvtani jelentése kizárja a vallomás ezen módját, ez nem tárgyaláson történő kihallgatás.

Soronkívüliség

Vannak büntető ügyek, melyekben soron kívül kell eljárni. A soron kívüliség alapulhat törvényen, melynek eseteit a Be. sorolja fel tételesen, továbbá az OIT határozatán vagy a bíróság elnökének intézkedésén. Soron kívül kell eljárni a Be. szerint, például a megismételt eljárásban, vagy akkor, ha előzetes letartóztatásban lévő vádlott van az ügyben. A 2011. július 13-án hatályba lépett *2011. évi LXXXIX. törvény* alapján az eddig soron kívüliséget élvező eljárásokon túlmenően a kiemelt jelentőségű ügyek is soronkívüliséget élveznek, amelyet a Be. két helyen {64/A. § c) pont és 554/C. § c) pont} is előír. A jogalkotó azonban nem rendezte a soron kívüliséget élvező ügyek sorrendjét. A Be. ugyanis nem ír elő sorrendet a kifejezetten soron kívüliség alá tartozó ügyek {64/A. § a)-c) pont, 136. § (1) bek., 403. § (2) bek., 411. § (4) bek., 552.§ (3) bek.) } között.

A módosítás folytán a Be. két helyen is [64/A. § c) pont és 554/C. § c) pont] tartalmazza, hogy a kiemelt jelentőségű ügyek soron kívüliséget élveznek. Ez a soron kívüliség ráadásul a XXVIII/A. fejezetben meghatározott speciális eljárási határidőkre tekintettel „erősebbnek”

⁵⁴ Kommentár a Büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvényhez. KJK Kerszöv Complex CD jogtár

tekinthető, mint bármely másik soron kívüliséget megalapozó ok, alapuljon az törvényen, az OIT határozatán vagy a bíróság elnökének intézkedésén. A Kollégium álláspontja szerint ez különösen ellentétben áll a Be. 136. § (1) bekezdésének azon rendelkezésével, amely szerint az eljárást soron kívül kell lefolytatni, ha a terhelt előzetes letartóztatásban van. A kiemelt jelentőségű ügyekre vonatkozó eljárási határidők betartása az egyéb okból soron kívüli ügyeknek az elintézési sorrendben való hátrább sorolását eredményezi, azonban a terheltek személyes szabadsághoz (és szabadlábon védekezéshez) fűződő alapvető joga csak kivételesen és csak a szükséges mértékben korlátozható, ezért amennyiben a terhelt előzetes letartóztatásban van, a vele szemben folyó eljárás még a kiemelt jelentőségű ügyekben történő időszerűség biztosítása céljából sem szenvedhet késedelmet. A jogalkotó azonban nem tisztázta, a párhuzamosan várakozó kiemelt jelentőségű ügyek közötti sorrendiséget, ki élvez, melyik ügynek jár az elsőbbség. Éppen ezért ezek kitűzésére az általános rend szerint kell, hogy sor kerüljön. Ergo, ha van egyéb soron kívüliségi ok (pl. kiskorú sértett sérelmére elkövetett cselekmény) is, akkor ennek figyelembevételével, egyébként pedig az ügyek bíróságra érkezésének sorrendjében kell a kitűzésről gondoskodni. A törvény hatályba lépése után a kiemelt jelentőségű ügyek közé tartozó, már a bíróságon folyamatban lévő ügyeket a Törvényjavaslat 27. § (2) bekezdésére figyelemmel át kell minősíteni, függetlenül attól, hogy azokban a bíróság végzett-e bármilyen eljárási cselekményt (pl. tárgyalás kitűzése).⁵⁵

A Be. a kiemelt jelentőségű ügyekben folyó eljárásban arra kötelezte az eljárás minden szereplőjét, így magát a terheltet és a védőjét is, hogy ki-kik a maga eszközeivel biztosítsa az eljárás soronkívüliségét. Ez a rendelkezés persze nem tartalmazott szankciót, így be nem tartása nem járt külön hátrányos jogkövetkezménnyel. A büntetőeljárás a bűnüldöző hatóságok feladata, így a soron kívüliségről is kizárólag nekik kell gondoskodniuk, nem pedig a terheltnek vagy a védőjének.⁵⁶

A soronkívüliség alá eső ügyek közötti sorrend a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának jogértelmezése szerint ügyviteli jellegű, az a meghatározó, hogy melyik ügy érkezett hamarabb a bíróságra, illetve a megelőzésnek van jelentősége.

⁵⁵ Fővárosi Bíróság Büntető Kollégiuma, 2011. 07. 11.

⁵⁶ MÉSZÁROS Bence: *Kiemelt jelentőségű ügyek, alkotmányos aggályok- új különjelzése a büntetőeljárás törvényben*, Közjogi Szemle 2011/3, i.m.61.o.

A Büntetőeljárási törvénynek a kiemelt jelentőségű ügyek eljárását szabályzó XXVIII/A. fejezete a soronkívüliség követelményén túl szigorúbb eljárási határidőket állapít meg; azaz az általánosnál szűkebb időkeretben szabályozza a tárgyalás kitűzését és elnapolását.

A kiemelt jelentőségű ügyekben a soronkívüliséget a Fővárosi Bíróság Büntető Kollégiumának álláspontja szerint a másodfokú eljárásokra is alkalmazni kell, a Be. 358. § (2) bekezdésében foglalt általános határidők betartása mellett. (Az ügy tárgyalását az érkezéstől számított 60 napon belül ki kell tűzni.)

Visszaható hatály

A 2011. évi LXXXIX törvény 27. § (2) bekezdése értelmében a törvény rendelkezéseit a hatálybalépésekor folyamatban lévő ügyekre is alkalmazni kell. A kiemelt jelentőségű ügyek közé tartozó, a bíróságon már folyamatban lévő – már tárgyalta, vagy korábban érkezett és kitűzött, vagy ki nem tűzött - ügyeket erre figyelemmel utólag át kell minősíteni, függetlenül attól, hogy azokban a bíróság végzett-e bármilyen eljárási cselekményt, így például tűzött-e ki határnapot.

A törvénymódosítás nem adott felhatalmazást új tárgyalási nap kitűzésére. Amennyiben egyéb okból kellett a korábban kitűzött határnap helyett új tárgyalási napot meghatározni, akkor azt értelemszerűen már a törvénymódosítás szerint.

A Fővárosi Bíróság Büntető Kollégiumának értelmezése szerint a Be. fenti rendelkezéséből következik az is, hogy nem kell előlről kezdeni azokat a folyamatosan tárgyalta ügyeket, amelyekben a törvény hatályba lépése előtt, két hónapnál távolabbi időpontra tűzték ki a következő tárgyalási napot.

Befolyásoló kérdések

A befolyásoló kérdéseknek mindig ki van téve a kihallgatandó személy. Azonban a fentebb említettek végett, itt erre fokozott figyelmet kell fordítani.

A kihallgatás közbeni befolyásolás lehet tudatos, amikor az ügyész, a nyomozó, illetve a védő tudatosan befolyásolásra alkalmas technikát alkalmaz a kérdések feltételénél. A nyomozónak, illetve, az ügyésznek célja beismerő vallomás megszerzése, a védőnek pedig az a célja, hogy a terhelő vallomást tevők szavahihetőségét megingassa, védelem érdekében. Előfordulhat

szuggesztió is egy adott tárgyaláson, oly módon, hogy a kérdezőnek nem az a célja, hogy a vallomást tevő emlékeit torzítsa, hanem kialakít egy sajátos kérdezési technikát, egy olyan kérdezési módszert, mellyel erőteljes hatást tud kifejteni a vallomást tevőre. Ha a kihallgatott nem tud teljesen kibontakozni a kihallgatásnál, akkor gyakran magába folytja a történeteket, nem hitelesen adja azokat vissza. Mindemellett sok egyéb körülmény is képes a kihallgatás eredményét befolyásolni. Ilyen lehet az életkor, a nem, a külső jelleg, a magatartás, a beszéd, a kifejezésmód, a tapasztalat, az intelligencia, a pszichikai állapot, a kihallgató személyes tulajdonságai, de egyéb külső viszonyok is.⁵⁷

A kihallgatások során gyakran fel kell hívni a vádhatóság vagy a védelem figyelmét arra, hogy az általuk feltett kérdés nem helyénvaló, mert például már elhangzott, nem megfelelő a hangneme, nem a tárgyra vonatkozik. A kérdés befolyásoló jellege azonban csak nehezen rekonstruálható utólag, ugyanis az a tapasztalat, hogy a hazai jegyzőkönyvírási gyakorlat csak a kérdést feltevő személyét rögzíti, magát a kérdést már nem. A nyomozás során pedig többnyire a választ rögzítik, a kérdést itt sem. Az sem lekicsinylendő tény, hogy magából a jegyzőkönyvből az sem derül ki, milyen volt a kihallgatott lelkiállapota, mennyi idő telt el a kérdés feltevése, és az arra való válaszadás között, milyen volt az intonáció, a beszéd sebessége, sőt, magának a kihallgatásnak az érzelmi töltete.⁵⁸ A jegyzőkönyv ugyan arra van, hogy rekonstruálja a perbeli cselekményeket, de nem mindegy, hogy azt a jegyzőkönyvvezető maga írja le, netán a tanács elnöke foglalja össze a tárgyalás anyagát és azt diktálja le.

A félelemnek, mint veszélyeztetettségi érzésnek általában konkrét kiváltó oka kell, hogy legyen. Aki fél tisztában van azzal, hogy mitől fél. Azonban különbséget tehetünk reális és irreális félelem között. Reális félelem lehet maga a büntetőeljárás, hiszen itt megállapítható lehet az objektív veszélyhelyzet. Az irreális félelem esetében viszont nem állunk szemben ilyen objektív veszélyhelyzettel. A reális félelem sokkal inkább konkretizálódik, amikor a terhelt, vagy a tanú kiszolgáltatott helyzetbe kerül.⁵⁹

A vádlott illetve a tanú kihallgatása minden bizonnyal a tárgyalások lekiemelkedőbb momentumai közé tartozik. És habár kiemelkedő jelentőségű ügyekből a Bíróságról a súlypont kissé elmozdul, a bírónak még így is nagy szerepe van a tárgyalásvezetésben és a rendfenntartásban, így például köteles a durva, nem odaillő, viccelődő kérdéseket megtiltani.

⁵⁷ ELEK Balázs: *A vallomás befolyásolása a büntetőeljárásban*, 63.o.

⁵⁸ ELEK Balázs: *A vallomás befolyásolása a büntetőeljárásban*, i.m. 132-133.o.

⁵⁹ ELEK B. [2007] i.m. 136.o.

A befolyásoló kérdések feltételének megakadályozása, valamint ezek tilalma szoros kapcsolatot mutat az ártatlanság vélelmével. Az ártatlanság vélelmének nem elég az elméleti elismerése, szükség van annak gyakorlati alkalmazására is. Figyelmen kívül hagyása hiba.⁶⁰

Aki már gyakorlott a befolyásoló kérdések feltevésében sokkal többször alkalmazza ezeket a kérdéseket, s jobban figyel magára a válasza is. De mivel sokszor tudja mit akar hallani, meghatározza a kérdés magát a választ is.⁶¹

A jogirodalom nem dolgozta ki a bírósági eljárásban alkalmazandó kérdezési technikák és módszerek részletes szabályait. Azok a rendelkezések, melyek a kriminalisztikában megállják a helyüket, nem feltétlen állják meg a büntetőeljárásban. Az idő rövideje miatt pedig a tárgyalás maga sem teszi lehetővé a vontatott kérdés-választ, sokszor elkerülhetetlenek a befolyásoló kérdések, hogy haladjon az ügy. A kérdéseknek persze elsősorban arra kell irányulniuk, hogy a tanú vagy a terhelt emlékezetét segítsék. A kérdés ugyanis mindig egy inger, de nem szabad a választ is magában rejtő ingernek, rávezető ingernek lennie.⁶²

Nem vitatott, hogy a legnagyobb befolyása a tanú, illetve a terhelt válaszára a per többi alanyának lehet. Az ő kérdéseik veszélyessé válhatnak, így a felek általi kikérdezés különösen kockázatos.

Azok akik érdekeltek az ügy végkimenetelében kérdéseikkel szándékosan vagy éppen akaratlanul, de képesek befolyásolni a válaszadót.⁶³

Alkotmányossági aggályok

Dr. Baka András szerint a 2011. évi LXXXIX. törvény 2.§-a, 5.§-a, 6.§-a, 8.§-a, 21.§-a a Be. 554/G.§-át és 554/J.§-ának második mondatát beiktató részben, valamint a 27.§-ának (1) bekezdése alkotmányellenesek, ezért kérte az 1989.évi XXXII. törvény, vagyis az Alkotmánybíróságról szóló törvény (Abtv.) 21.§(2) és a 37.§ alapján, hogy vizsgálják meg a vitatott törvény említett szakaszait, alkotmányossági szempontok alapján, valamint a 40.§ szerint állapítsa meg ezek alkotmányellenességét az Alkotmánybíróság és semmisítse meg a hivatkozott paragrafusokat. Mindemellett kérte, hogy az alkotmánybíróság vizsgálja meg az Abtv. alapján a törvény 2.§-át, 8.§-át, 21.§-át, és a 23.§-ának a Be. 554/G.§át, valamint a 554/J.§-át beiktató részét nemzetközi szerződésbe, pontosabban az Emberi jogok és alapvető

⁶⁰KABÓDI Cs.: *Igazságszolgáltatás- szolgáltatás*, 1984, Jogtudományi Közlöny 1984/3. sz., 146-157..o.

⁶¹ROGERS, J. : *Befolyásolási képesség*, Scolar Kiadó, 2000, 48.o.

⁶²ELEK Balázs: *A vallomások....i.m.* 142-144.o.

⁶³NAGY László:*Tanúbizonyítás a büntetőperben*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1966, . 304-334.o.

szabadságjogok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt és az 1993. évi XXXI. törvénnyel kihirdetett Egyezménybe ütközés szempontjából is, majd ha úgy találja, hogy azzal ellentétes, akkor semmisítse meg az azzal ellentétes rendelkezéseket.⁶⁴

Dr. Baka András a kérelem alapjául szolgáló indokokat a következő képpen fogalmazta meg:

1. Az Alkotmány 57.§ (1) bekezdésébe és az Egyezmény 6. cikkének (1) bekezdésébe ütközik, hogy kiemelt jelentőségű ügyekben a legfőbb ügyész döntése is megalapozhatja az első fokú bíróság illetékességét. Véleménye szerint ez sérti a *fegyverek egyenlőségének* elvét, valamint sérül a törvény által létrehozott bírósághoz való jog elve, ugyanis a törvény által felállított bíróságnak olyannak kell lennie, hogy azt tükrözze, nem pusztán léte alapszik törvényen, de gyakorlata is kiszámítható, megfelel a jogbiztonság kritériumának. Ezt az EJEB ítélezési gyakorlatával is alátámasztotta, úgy mint például a 8692/79.sz. *Piersack kontra Beligum* ügygel. Szerinte a korlátozás szükségtelen és aránytalan, hiszen mint a törvény által létrehozott bírósághoz való jog, mind a fegyverek egyenlősége korlátozást szenved, sérül.
2. Az Alkotmány 55.§ (2) bekezdésébe és az Egyezmény 5. cikkének (3) bekezdésébe ütközik az, hogy kiemelt jelentőségű ügyben az *őrizet* időtartamának felső határa százhusz órára emelkedik. – Az őrizetbe vett terheltet az Alkotmány szerint „a lehető legrövidebb időn belül” az Egyezmény szerint pedig „haladéktalanul” szabadon kell bocsátani, vagy bíróság elé kell állítani, a bíróság pedig „haladéktalanul” köteles határozni a terhelt szabadlábra helyezéséről vagy elítéléséről. Az indítványozó merített az EJEB gyakorlatából, mely mindig az adott körülmények alapján ítéli meg, a bíróság elé állításra valóban a lehető leghamarabb került-e sor. Az őrizetbe vétel egyébként leghosszabb időtartama Belgiumban, Angliában, Dániában és Walesben 24 óra, Németországban 48 óra, Spanyolországban 72, Olaszországban pedig nem haladhatja meg a 96 órát. Azonban arra egy országban sincs lehetőség, – ahogy azt már korábban is írtam- hogy 4 napot meghaladóan tartsanak valakit őrizetben.
3. Az Alkotmány 57.§ (3) bekezdésébe és az Egyezmény 6. cikkének (3) bekezdésébe ütközik, hogy kiemelt jelentőségű ügyekben az ügyész intézkedésére a terhelt és a

⁶⁴ 2011.EI.I.I. 1/25, A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága, Budapest, Donáti u. 35-45., 1.o.

védő érintkezése az őrizet első negyvennyolc órájában megtiltható. Ezek összefüggésben Dr. Baka András felhívta a figyelmet arra, hogy az EJEB joggyakorlata értelmében a védőhöz való jog hatékony érvényesülésének nem csak a terhelt kihallgatásakor van jelentősége, ugyanis az ügy megbeszélése, a védekezés előkészítése, a terhelt javára szolgáló bizonyítékok felkutatása, a kihallgatásukra való felkészülés, a szorult helyzetben lévő terheltnek nyújtott támogatás, valamint a fogvatartás körülményeinek ellenőrzése szintén a védelemhez való jog létfontosság részét képezik. Ezt mondta ki az EJEB a 7377/03. sz. *Dayanan kontra Törökország* ügyben 2009. október 13-án. (32.pont)

4. Az Egyezmény 5. cikkének (2) bekezdésébe ütközik, hogy kiemelt jelentőségű ügyekben a fogva lévő gyanúsítottat nem az általános szabályok szerinti huszonnyég, hanem *hetvenkét órán belül kell kihallgatni*. Az egyezmény 5. cikk (2) bekezdése azt mondja ki, hogy minden letartóztatott személyt haladéktalanul tájékoztatni kell az általa értett nyelven letartóztatása okairól és az ellene felhozott vádról.⁶⁵

Tóth Mihály cikke nyomán szeretném részletezni melyek is voltak a főbb kifogásolt rendelkezések a 2011-es törvénymódosításban és miért.

A 2011-es törvény 2.§-a kiegészítette a Be.17.§-át egy (9)-el, melynek értelmében: „Az eljárásra kiemelt ügyekben (Be. 554/B.§) az a bíróság is illetékes, ahol az ügyész- a legfőbb ügyész döntése alapján- az eljárás ésszerű időn belül való illetve soron kívüli elbírálásnak biztosítása végett vádat emel”. Ezt a rendelkezést a kérelmezők azért tartották alkotmányellenesnek, mert Alaptörvényünk deklarálja, hogy „mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat, vagy valamely perben jogait vagy kötelességeit a törvény által felállított független és pártatlan bíróság igazságos és nyilvános tárgyaláson bírálja el”.

A 67/1995 (XII.7) AB határozat is foglalkozik a pártatlanság követelményével: „ A pártatlan bírósághoz való alkotmányos alapjog az eljárás alá vont személy iránti előítélet- mentesség és elfogulatlanság követelményét támasztja a bírósággal szemben. Ez egyrészt magával a bíróval, a bíró magatartásával, hozzáállásával szembeni elvárás, másrészt az eljárás

⁶⁵ 2011.EL.I.I. 1/25, 2-14.o.

szabályozásával kapcsolatos objektív követelmény: el kell kerülni minden olyan helyzetet, amely jogos kétséget kelt a bíró pártatlansága tekintetében.⁶⁶

A második leginkább kritizált rendelkezésnek a törvény 23.§-val a Be.-be illesztett 554/H.§ találtatott, mely így szólt: „A kiemelt jelentőségű ügyben elrendelt őrizet legfeljebb százhusz óráig tarthat. Az őrizet első negyvennyolc órájában a terhelt és a védő érintkezése a konkrét ügy egyedi körülményei alapján az ügyész intézkedésére megtiltható. Az intézkedés ellen jogorvoslatnak helye nincs.” Nem vitatható, hogy ez sérti a védelem elvét.

Az Alkotmánybíróság a személyi szabadság korlátozásának leggyakoribb formáit elemezte a 65/2003. (XII.18.) Alkotmánybírósági határozatban, a büntetőjogi büntetéseket, valamint büntetőeljárási kényszerítő cselekményeket, de a szabályozott szabadságelvonások mellett (szabadságvesztés, kényszergyógykezelés, őrizetbe vétel, előzetes letartóztatás, ideiglenes kényszergyógykezelés, lakhelyelhagyási tilalom, házi őrizet) szólt a személyi szabadság alapjogának büntetőeljáráson kívüli korlátozásáról is (pl.: idegenrendészet, szabálysértés, egészségügyi vagy rendészeti igazgatási területen alkalmazott szabadságelvonó intézkedés).

Az Alkotmánybíróság ezen döntése alapján kétség kívül megállapítható, hogy valamely alapjog lényeges tartalmát sérti ez a százhusz órás korlátozás, mely nem volna feltétlenül szükséges.

Tóth Mihály szerint ugyanis a százhusz órás őrizet teljesen az eljáró ügyész belátására van bízva, az elrendelésével kapcsolatban pedig semmilyen biztosíték nincs. Ezzel kapcsolatban megemlíthető az Alkotmánybíróság 62/2006 (XI. 23) határozata, melynek a következő része kapcsolható ide:

„A megfelelő eljárási garanciák nélkül működő eljárásban sérelmet szenved a jogbiztonság. A jogállamiságból, ezen belül a jogbiztonságból következő követelmény, hogy a jogalkotó az eljárási szereplők jogait és kötelezettségeit hatékony biztosítékok mellett szabályozza. Az Alkotmánybíróság már működése kezdetén rögzítette: A jogállamiság egyik alapvető követelménye, hogy a közhatalommal rendelkező szervek a jog által meghatározott szervezeti keretek között, a jog által megállapított működési rendben, a jog által a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott korlátok között fejtik ki a

⁶⁶ 67/1995. (XII. 7.) ABH, ABH 1995, 346, 347.

tevékenységüket.”⁶⁷ Az Alkotmánybíróság, mint már azt korábban is kifejtette, ha még korlátozható is maga a védelemhez való jog, az csak a szükséges és arányos mértékben; lényegi tartalma pedig abszolút nem korlátozható.

Az Alkotmánybíróság döntése

A 2011. évi LXXXIX. törvényt rövid időn belül öt indítvány támadta meg - közöttük a Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának elnöke, két országgyűlési képviselő és a Magyar Ügyvédi Kamara elnöke – s a kezdeményezésekre a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény számos, 2011. július 13-án hatályba lépett módosító rendelkezésének alkotmányosságáról és nemzetközi szerződésbe ütközéséről döntött. Az indítványokról elmondható, hogy kifogásolták a módosítások alkotmányosságát, azok nemzetközi szerződésnek való megfeleléseit, a védekezés jogát, s magát a védelmet, az eljárási feladatok megoszlásának elvét, a tisztességes eljárás követelményét, a fegyverek egyenlőségének elvét. Mivel az indítványok hasonlóak voltak egymáshoz, ezért az ügyeket egyesítették, s egy eljárásban bírálták el.⁶⁸

Az Alkotmánybíróság a 14/2004 (V.7.) határozatában leszögezte, hogy e megoldás „A büntetőeljárás különjárási rendszerébe nem illeszkedik. Hatálya nem meghatározott személyi kör az általánoshoz képest méltó büntetőjogi felelősségén [...] nem a terheltnek az aktuális büntetőeljárás alatti speciális helyzetén [...] alapszik, és nem viseli valamely eljárási főszakasz egyszerűsítésére avagy teljes elhagyására épülő, az általánoshoz képest gyorsító elemeket tartalmazó különjárás (mint a tárgyalás mellőzése, a bíróság elé állítás vagy a tárgyalásról lemondás) jellegzetességeit sem [...] az új fejezet egymással anyagi jogi kapcsolatba nem hozható, egymáshoz semmilyen jogi logika mentén nem kapcsolódó bűncselekmények miatt, egyes bűncselekmények esetén pedig ezt továbbszűkítve, meghatározott személyi kör által elkövetett ilyen bűncselekmények miatt indult eljárásokra nézve állapít meg olyan eljárási szabályokat, amelyek értelme nem világos, az általános eljáráshoz való viszonyuk tisztázatlan [...] A rendelkezések önkényesek, rendszeridegenek. Igazolható büntetőeljárási céljuk nincs, nem képeznek koherens összességet, a tisztességes

⁶⁷ 62/2006 (Xi.23) AB határozat, ABH 2006, 697, 710

⁶⁸ TÓTH Mihály i.m. 11.o.

eljáráshoz való, az Alkotmánybíróság által korlátozhatatlannak tekintett alapjogot minden ésszerű ok nélkül sértik.”⁶⁹

Ahogy azt Bérces Viktor László dolgozatában kifejtette a „kiemelt jelentőségű ügyek” bevezetése már a kezdetek kezdetén több szempontból is aggályokat vetett fel. Egyfelől felülírta a bírósági szervezet területi alapú szerveződésének elvét azzal, hogy a legfőbb ügyész döntése alapján állapított meg illetékességi okot. Márpedig a törvényes bíróhoz való jog megkívánja, hogy bármely jogvita eldöntésére köteles bíróság a törvény alapján, előre meghatározott absztrakt szabályok szerint alakuljon meg. Mindemellett, az eljárásban részt vevő egyéb személyeknek (terhelt, védő, sértett, stb.) a lakóhelyük vagy egyébként a Be. szerint az ügy elbírálására illetékességgel rendelkező bíróság helyett más bíróságra kellett volna utazniuk azért, hogy egyáltalán élhessenek eljárási jogaikkal.⁷⁰

Az Alkotmánybíróság megsemmisítette a 554/G.§ és az 554/J.§-t , ugyanis a 166/ 2011 (XII. 20.) AB határozat alkotmányellenesnek ítélte meg őket, így 2011. december 20-ától már nem szerepelnek az eljárási törvényünkben.

A határozathoz dr. Balogh Elemér, dr. Bragyova András, dr. Dienes-Oehm Egon, dr. Holló András és dr. Lenkovics Barnabás alkotmánybírák párhuzamos indokolást, dr. Dienes-Oehm Egon, dr. Holló András, dr. Kiss László, dr. Lévy Miklós, dr. Pokol Béla és dr. Szívós Mária alkotmánybírák különvéleményt fűztek.

Az Alkotmánybírósági határozathoz Balogh Elemér és Bragyova András párhuzamos véleményéhez csatlakozott Holló András és Lenkovics Barnabás.

Balogh Elemér a törvényes bíróhoz való jog elvonását azért látja megállapíthatónak a legfőbb ügyész illetékességet meghatározó jogkörében, mert véleménye szerint az ügyészség nem tekinthető kétséget kizáróan az igazságszolgáltatás független résztvevőjének. A szabályozás ugyanis nem teremtette meg annak garanciáit, hogy az ügyészség, a bírósághoz hasonlóan valóban független igazságszolgáltatási szervként működjön. E rendszer működése felett a nyilvánosság kontrollja nem tud érvényesülni, az ügyészi függetlenség nem biztosított. Ez azt jelenti, hogy miközben a legfőbb ügyész státuszát érintő szabályokat a független igazságügyi

⁶⁹ Salduz v. Turkey (GC), no. 36391/02, 27 November 2008.

⁷⁰ A T/3522alkotmányellenes és a szakmai szabályokkal ellentétes rendelkezései, 9.o.

szerv élén álló tisztségviselőkhöz igazították, az ügyészség a legfőbb ügyész utasítási és felügyeleti joga alapján működő szervezet maradt, amely továbbra is elsősorban a végrehajtó hatalom büntetőpolitikájának a megvalósítója. Ebben a jogi környezetben az a szabály, amely a közvádló szerv vezetőjének jogot biztosít arra, hogy konkrét ügyeket vonjon el az eljárási szabályok alapján illetékes bíróságtól, sérti az Alkotmány 57. § (1) bekezdéséből következő törvényes bíróhoz való jogot.

A Be. 17. § (9) bekezdése megteremtésének az volt a célja, hogy csökkentése az egyes bíróságok munkaterhét, valamint, hogy biztosítsa az ügyek ésszerű időn belül történő elbírálását. Ennek az egyébként legitim célnak az elérésére azonban a jogalkotó rendelkezésére állnak az alkotmányos jogokat nem csorbító eszközök is. Ilyen például az a Be. 20/A. §-ában foglalt szabály, amely az egyenlőbb ügyteherelosztás és a büntetőeljárások ésszerű időn belüli befejezése érdekében a Legfelsőbb Bíróság számára biztosítja a bírókijelölés jogát, ahogyan tette ezt már a bűnvádi perrendtartás is.⁷¹

Emellett Balogh Elemér úgy véli: „Miközben a legfőbb ügyész státuszát érintő szabályokat a független igazságügyi szerv élén álló tisztségviselőkhöz igazították, az ügyészség a legfőbb ügyész utasítási és felügyeleti joga alapján működő szervezet maradt, amely továbbra is elsősorban a végrehajtó hatalom büntetőpolitikájának a megvalósítója. Ezt juttatja kifejezésre az Alaptörvény 29. cikke⁷² is, amely szerint a „legfőbb ügyész és az ügyészség az igazságszolgáltatás közreműködőjeként az állam büntetőigényét érvényesíti.”

⁷¹[http://lexhungarorum.blog.hu/2011/12/20/az_alkotmanybirosag_a_buntetoeljarasrol_szolo_1998_evi_xix_torv_enyt_modosito_nyari_gyorsito_csomag_s_\(2012\).november.1.](http://lexhungarorum.blog.hu/2011/12/20/az_alkotmanybirosag_a_buntetoeljarasrol_szolo_1998_evi_xix_torv_enyt_modosito_nyari_gyorsito_csomag_s_(2012).november.1.)

⁷² 29. cikk

(1) A legfőbb ügyész és az ügyészség az igazságszolgáltatás közreműködőjeként az állam büntetőigényét érvényesíti.

Az ügyészség üldözi a bűncselekményeket, fellép más jogsértő cselekményekkel és mulasztásokkal szemben, valamint elősegíti a jogellenes cselekmények megelőzését.

(2) A legfőbb ügyész és az ügyészség törvényben meghatározottak szerint

a) jogokat gyakorol a nyomozással összefüggésben;

b) képviseli a közvédelmet a bírósági eljárásban;

c) felügyeletet gyakorol a büntetés-végrehajtás törvényessége felett;

d) törvény által meghatározott további feladat- és hatásköröket gyakorol.

(3) Az ügyészi szervezetet a legfőbb ügyész vezeti és irányítja, kinevezi az ügyészeket. A legfőbb ügyész kivételével

az ügyész szolgálati jogviszonya az általános öregségi nyugdíjkorhatár betöltéséig állhat fenn.

(4) A legfőbb ügyészt az ügyészek közül a köztársasági elnök javaslatára az Országgyűlés választja kilenc évre.

A legfőbb

ügyész megválasztásához az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges.

(5) A legfőbb ügyész évente beszámol tevékenységéről az Országgyűlésnek.

Bragyova András szerint a törvényes bíróhoz való jog alapja az, hogy maguk a bírák is egyenlők: minden bíró, akire a törvény döntési kötelezettséget ró, egyenlően és ugyanolyan mértékben képes a jogvita eldöntésére. A törvényes bíró alkotmányos elve szerint tehát bíró és ügy egymáshoz rendelése csak előre meghatározott általános szabályok alkalmazásával történhet: így sem a bíró, sem a vádló, sem a vádlott, sem a peres fél nem befolyásolhatja a perbíráóság létrejöttét. Kapcsolatuk így eleve személytelen és objektív.

E követelménynek nem felel meg az a szabály, amely illetékességi okká teszi a Legfőbb Ügyész döntésén alapuló vádemelést, mivel szükségképpen hiányzik az illetékes bíróság kiválasztását előre meghatározó általános szabály.⁷³

Szívós Mária különvéleményében nem értett egyet a vitatott rendelkezések megsemmisítésével. Az Ő nézetét osztotta Dienes- Ohm Egon és Pokol Béla is.

Szívós Mária az elfogadott határozat rendelkező részének 1-6. pontjaival nem értett egyet. Véleménye szerint a büntetőeljárásról szóló törvény módosított rendelkezései alkotmányosságának vizsgálata során az eljárási kódex új szakaszainak szakjogi igényű, a törvény egyéb rendelkezéseivel történő összehasonlító és az új szabályozásnak az eljárás egészére, illetőleg az eljárás egyes szereplőinek perbeli helyzetére gyakorolt tényleges hatását is feltáró elemzés nem mellőzhető. Az illetékességi szabályokkal kapcsolatban az volt az álláspontja, hogy az Alkotmánybíróság által megsemmisített szabály a bírósági hierarchiában azonos szinten elhelyezkedő, azonos módon felépülő és jogosítványokkal rendelkező, azonos eljárási szabályok szerint eljáró bíróságok közül jelöli ki azt a bíróságot, amelyik az ott emelt vád alapján a kiemelt ügyben eljár. Ezt pedig azért teszi, hogy az eljárás ésszerű időn belüli, illetőleg soron kívüli befejezése megtörténhessen. A büntetőperrek – napjainkban tapasztalható több éves – elhúzódásának a megakadályozása nem csupán közérdek, de a terheltnek is érdekében áll és az sem vitatható, hogy a vádlott számára is az eljárás minél előbb véget érjen. Szerinte a szóban forgó ügyek ésszerű időn belül történő befejezésének biztosítása érdekében szükséges volt a Be. illetékességi szabályrendszerét úgy módosítani, hogy az igen jelentős terjedelmű és egyben kiemelt súlyú ügyek esetén lehetőség nyíljon a büntetőeljárás bírói szakaszának kevésbé leterhelt bíróságok előtt történő megindítására.

⁷³http://lexhungarorum.blog.hu/2011/12/20/az_alkotmanybirosag_a_buntetoeljarasrol_szolo_1998_evi_xix_torv_enyt_modosito_nyari_gyorsito_csomag_s_i.m.

Az Emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában 1950. november 4-én kelt egyezmény 6. cikke értelmében Az Európai Emberi Jogi Bírósága több alkalommal elmarasztalta Magyarországot, mivel nem tett eleget az ésszerű időn belül történő tárgyalás követelményének. (Többek között a *Czmarkó kontra Magyarország*, *Fejes kontra Magyarország*, *Miklós kontra Magyarország*, *Borsodi és Mások kontra Magyarország ügyekben*).

Szívós Mária megítélése szerint a jelen határozat azon megállapításán keresztül, miszerint a szóban forgó illetékességi szabály a „pártatlanság látszatával” kapcsolatosan jogos kételyeket ébreszt, az Alkotmánybíróság azt jelentette ki elvi élel, hogy a bírák nem függetlenek, azaz esély van arra, hogy más-más döntés szülessen attól függően, hogy melyik bíróságon emel vádat az ügyész. Az ügyész eleve csak arról dönthet a kiemelt jelentőségű ügyekben, hogy melyik bíróság előtt emel vádat, az eljáró bíró személyének kiválasztása azonban az adott bíróság szakmai vezetőjének belső igazgatási feladata, nem pedig az ügyészé. Az eljárás további szakaszában pedig mind a terhelt, mind pedig a védő, az ügyben eljáró hatóság, avagy annak tagja ellen elfogultságra hivatkozással kizárási indítványt terjeszthet elő. A vádhatóság azon joga, hogy a büntetőper helyét földrajzilag meghatározza – és csak földrajzilag- nem sérti a fegyverek egyenlőségének elvét. A támadott illetékességi szabály érdemben nem enged többet a vádhatóságnak, mint a védelemnek.

Magyarországon az Alkotmánybíróság 3/2004. (II. 17.) számú határozatában kimondta, hogy az ügyészség önálló és független alkotmányos szerv. Szívós Mária álláspontja szerint Magyarországon az ügyész felelőssége és kötelessége ebből következően nem az elítélés sikerére való törekvés, hanem a büntetőeljárás törvényességének biztosítása. Véleményem szerint ehhez elég a feladatait megnézni, hiszen nem csak a terhelő, de a terhelt javára szolgáló, mentő bizonyítékokat, körülményeket is fel kell tárnia. A rendszerváltozást követően egészen 2003-ig a büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény 26. §-a az ügyész számára biztosította azt a jogot, hogy az egyébként helyi bíróság hatáskörébe tartozó bűncselekmények miatt folytatott eljárásban az ügy kiemelt jelentőségére tekintettek a megyei bíróság előtt emeljen vádat. Ebben az esetben az ügyész vádemelése alapozta meg a megyei bíróság hatáskörét. A szabályozást számos közérdeklődésre kiemelten számot tartó bűnügyekben alkalmazták, így többek között a Kordax Rt., az Agrár Innovációs Kht., a Varga

féle számlagyár, stb. ügyekben. A szabályozás alkotmányellenessége akkor nem merült fel akkor a jogállami Magyarországon.

A Be. 554/G. § első mondata a bűnügyi őrizet tartamát – kiemelt jelentőségű ügyekben – 120 órára emeli. Az őrizetbe vétel felől – ahogy korábban is megvolt – a nyomozó hatóság alaki döntéssel (határozat) határoz. Garanciális szabály, hogy ezen határozattal szemben jogorvoslattal lehet élni, amelyet az ügyész bírál el. Szintén garanciális szabály, hogy a bűnügyi őrizetet az ügyész – amennyiben annak törvényi feltételei nem állnak fenn – köteles (szigorú fegyelmi felelősség terhe mellett) haladéktalanul megszüntetni és a terhelt azonnali szabadon bocsátása érdekében a szükséges intézkedéseket megtenni.

Az őrizet tartamának kiemelt jelentőségű ügyekben 72 órától 120 órára emelése Szívós Mária szerint, ahogy azt különvéleményében kifejtette önmagában nem sérti az Alkotmányt, és az Egyezményt sem, ez csupán arányossági kérdés. A megsemmisített módosítás ugyanis csak a személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedések kezdeményezésére irányuló megalapozott ügyészi döntést segíti elő, növelve a felkészülési időt. Valamint a nyomozó hatóság számára biztosít mindössze 48 órával hosszabb időt arra, hogy az igen bonyolult, nehezen átlátható ügyre vonatkozó bizonyítékokat a szükséges mértékben beszerezze és elemezze. Figyelemmel tehát az ebbe az ügycsoportba tartozó az ügyek eltérő jellegére, összetettségére és terjedelmére – a „lehető legrövidebb idő” elve által szabott keretet nem lépte túl a megsemmisített rendelkezés.

A Be. 554/G. § második és harmadik mondata a megsemmisítés előtt a védővel való érintkezést tiltja az őrizet első 48 órájában, de legfeljebb a gyanúsított kihallgatás pillanatáig. Ez pedig nem alkotmányellenes. Ezt azzal magyarázza Szívós Mária, hogy a nyomozás első 48 órája a bizonyítékok beszerzéséről, a helyszín biztosításáról, a bűntársak elmenekülésének megakadályozásáról és azok kézre kerítéséről szól. Ez lesz az, ami az eljárás döntő sikerét meghatározza. A bizonyítékok sikeres felderítéséhez képest tehát az a tény, hogy az őrizetes 48 óráig nem beszélgethet az ügyvéddel, álláspontja szerint nem döntő, sőt elhanyagolható. Fontos mindemellett kiemelni, hogy az első gyanúsított kihallgatást megelőzően sem a terhelt, sem pedig a védő értelemszerűen nem ismerheti a fogvatartott terhére róható

bűncselekmény részleteit, csupán azt, hogy mi az őrizetbe vétel indoka. Ebből fakadóan „nincs mi ellen védekezni”.⁷⁴

Tóth Mihály szavaival élve tehát az alkotmánybíróság 11:3 arányú döntése alapján a *ratio decidendi* a következő:

1. Az eljáró bíróság ügyész általi kijelölésének törvényi lehetősége mind a törvényes bírósághoz való jog elvével, mind a tisztességes eljárás követelményével ellenkezik. (Alkotmány 57.§(1) bekezdés)
2. Az őrizetbe vétel bírói döntés nélküli 120 órás időtartama az Alkotmány 55.§-ban rögzített személyes szabadsághoz való jog alaptalan korlátozása. A fogva lévő terhelt megfosztása a védőtől akár időlegesen is a hatékony védekezés alapjait meghatározó feltételeit vonja el. Az eljárás kezdetén a védővel való konzultáció jogának megvonása lehetetlenné teszi, illetve indokolatlanul megnehezíti a védelem és a védekezés részjogosítványába tartozó valamennyi jogosultság megfelelő gyakorlását, s a védő távoltartásával történő bizonyítás determinálhatja az egész eljárás kimenetelét. Az Alkotmány 57.§ (3) bekezdésében biztosított védelem jogainak ilyen mértékű elvonása anélkül, hogy ennek okait a törvény megjelölne és megfelelő biztosítékokat, ellensúlyokat építene a rendszerbe, az elérni kívánt célhoz képest aránytalan, ezért megengedhetetlen.
3. Az eljárási törvényben annak előírása, hogy a nyomozási bíró a terhelt személyi szabadságáról döntő eljárásban értékelje, „vegye figyelembe” a nyomozás krimináltaktikai szempontjait, tehát átvéve a vád funkciót, érvényesítse a nyomozás és a vád érdekrendszerét- s ezzel ráadásul adott esetben mintegy maga is hozzájáruljon ahhoz, hogy a szelektív bizonyítékok egyedolalúsága révén a fegyverek egyenlőségének elve sérüljön-, alkotmányellenes és sérti a bíróság pártatlanságához fűződő jogot (Alkotmány 45.§ (1) bekezdés, 51.§ (2) bekezdés, 57.§ (1) bekezdés.)⁷⁵

⁷⁴ a 1149/C/2011. AB határozat, Szívós Mária különvéleménye

⁷⁵ TÓTH Mihály i.m., 15.o.

A százhusz óráig tartó őrizettel összefüggésben az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az ilyen mértékű szabadságelvonás – különös figyelemmel az Emberi Jogok Európai Bíróságának még a százkét órát is elfogadhatatlannak tartó esetjogára – nem tesz eleget a személyi szabadság korlátozásával szemben az Alkotmányba és az Egyezménybe foglalt „haladéktalanul”, illetve „lehető legrövidebb időn belüli” szabadon bocsátás vagy bíró elé állítás garanciális követelményének. Az Alkotmánybíróság az őrizet első negyvennyolc órájában a védővel való kapcsolatfelvétel – jogorvoslat nélküli – megtilthatóságát az Alkotmánynak a védelemhez és a jogorvoslathoz való joga megsértésének minősítette.

Gyakorlati megvalósulás

Dr. Vaskuti András úgy gondolta a módosítások következtében, néhány ügyünk majd Strasbourgba jut, és ez nem tesz jót Magyarország hírnevének. Azonban bizakodó maradt, mert a vitatott rendelkezések egy részének betartása nem kötelező, ezért a hatóságok nem fogják a jogokat korlátozni. Értekezésnek megírásakor azt mondta bízik abban, hogy a legfőbb ügyész nem fog élni azzal a jogával, hogy máshol emeljen vádat, mint ahogy azt az általános illetékességi szabályok kimondják. Bízott továbbá a nyomozó hatóságokban, hogy nem fosztják meg a terhelteket a védőkkel való kapcsolattartástól. És végül, bízott a bíróságokban is, hogy az igazságszolgáltatással szemben támasztott hármas követelményt, azaz a törvényesség, megalapozottság, időszerűség követelményét betartják.

Habár még ez a külön eljárás teljesen friss, gyakorlata már szépen alakul, így például a híres Sukoró-ügy is kiemelkedő jelentőségűnek számít.

A 9.B.202/2011/10. számú ügyben, a vádlott ellen a Btk.225. §-ba ütköző hivatali visszaélés büntetében emeltek vádat, mely a 2011-es változtatások értelmében már kiemelt jelentőségű ügy. A vádlott egy Rendőrkapitányság Rendőrsén, mint rendőr-főtörzsőrmester teljesített szolgálatot. az egyik Tanú tájékoztatta rendőr-főtörzsőrmester vádlottat arról, hogy a Sütőipari Zrt-től vásárolt egy hídmérleget, amelyet el szeretné szállíttatni. Majd megkérte a rendőr-főtörzsőrmester vádlottat arra, hogy 2010. augusztus 14. napján menjen el vele és a hídmérleg elszállításában működjön közre. A vádlott azt ígérte segít, mondta szolgálati előjárójának, hogy eltávozik, de azt nem mondta meg hova.

A vádlott azért, hogy tanú 1-nek jogtalan előnyt szerezzen, hivatali helyzetével visszaélt

cselekmény ténybeli elkövetését elismerte, bűnösségét tagadta. Visszaélt hivatali helyzetével, mert szolgálati időn és helyen kívül rendszeresített szolgálati egyenruhában jelent meg a bűncselekmény elkövetésének helyszínén, ott hivatali kötelezettségét megszegve elmulasztott intézkedni tanú 1-el szemben, amikor ő jogtalanul bement a Sütőipari Zrt tulajdonát képező épületbe, nem akadályozta meg, hogy a telephelyre tanú 2 és tanú 3 jogosulatlanul bemenjenek, így számukra jogtalan előnyt szerzett.

A kérelmezők a Kpkf.37.589/2012/2. számú ügyben Fővárosi Törvényszéken indult B.1123/2012. számú büntető ügy elbírálására a Szolnoki Törvényszéket kijelölő határozat felülvizsgálatát kérték, mert úgy vélték, hogy az Országos Bírósági Hivatal elnöke nem megfelelően járt el. Döntésével a Kúria helyben hagyta az Országos Bírósági Hivatal elnöke 248/2012. (VIII.21.) OBHE számú határozatát. A Kúria döntésével szemben pedig nincs helye jogorvoslatnak.⁷⁶

A Fővárosi Törvényszék elnöke a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény 62. § (2) bekezdése alapján 2012. július 26-án 2012. El.X.A.12/21. számon kezdeményezte a Fővárosi Törvényszéken a B.1123/2012. számon a kérelmező négy vádlott kiemelkedő jelentőségű ügyében más, azonos hatáskörű bíróság kijelölését. A Fővárosi Törvényszék elnöke indítványában a Bszi. 63. § (3) bekezdése szerint részletesen indokolta, hogy a kiemelt jelentőségű ügy ésszerű időn belüli elbírálása a Büntető Kollégium ítélkező, elsőfokú ügyeket tárgyaló bírák országos átlagot lényegesen meghaladó leterheltsége, továbbá a kiemelt és hosszú pertartalmú ügyek nagy száma miatt nem biztosítható. Utalt arra, hogy nincs lehetőség bírák átcsoportosítására a büntető ügyszak más területeiről sem, így az ügy ésszerű időn belül való elbírálása nem biztosítható. Az eljáró bíróság kijelölésének Bszi. 62. § (1) bekezdésben foglalt feltétele az is, hogy az nem jár a kijelölt bíróság aránytalan megterhelésével. A kérelmezők álláspontja szerint a Szolnoki Törvényszék kijelölése aránytalan leterhelést eredményezett, mivel úgy tudták nincs tárgyalótermi kapacitás, ami elengedhetetlen a kiemelt jelentőségű büntetőügyek törvényben előírt rendszerességű tárgyalásához.⁷⁷

A kérelmezők kifogásolták, hogy a kérelmezett az OBHE határozatban nem ismertette az OBT által meghatározott elvek alkalmazását. A Kúria azonban a kérelmezők kérelmét

⁷⁶ Kpkf.37.589/2012/2.

⁷⁷ Kpkf.37.589/2012/2.

elutasította. Nem állapított meg törvénytértést. A 36/2012. (VIII. 17.) OBT határozattal elfogadott 3/2012. (II.20.) OBH elnöki ajánlás 2. pontja a kijelölés célját és korlátait rögzíti. Ennek során azt állapítja meg, hogy megkülönböztetett figyelmet kell fordítani a soron kívüli eljárást igénylő, valamint a kiemelt jelentőségű ügyekre, rögzíti az ügyforgalomhoz igazodó létszámgazdálkodás követelményét és azt, hogy az ügyek ésszerű befejezését elsődlegesen bíró kirendelésével kell megvalósítani stb. Tartalmazza továbbá a döntéshez szükséges adatok beszerzésének módját, azok értékelésének szempontjait. Az OBHE határozat ezen elvekre figyelemmel fogalmazta meg az indokokat. Így állapította meg, hogy „a Fővárosi Törvényszék Büntető Kollégiumában az első fokon tárgyaló bíróra jutó folyamatban lévő ügyek száma miatt a bírák leterheltsége olyan mértékű, amely lényegesen meghaladja az országos átlagot.

A kaposvárott tárgyaló MVM ügy is kiemelt jelentőségűnek minősült.⁷⁸ Handó Tünde⁷⁹ a Fővárosi Törvényszék elnökének indítványára határozott úgy, hogy az ügy ésszerű időn belüli elbírálásának biztosítása érdekében a Kaposvári Törvényszéket jelöli ki az eljárás lefolytatására. A Fővárosi Törvényszék elnöke indítványában indokolta, hogy a kiemelt jelentőségű ügyet a büntető kollégiumban ítélező, elsőfokú ügyeket tárgyaló bírák országos átlagot lényegesen meghaladó leterheltsége, valamint a kiemelt és a hosszú pertartamú ügyek nagy száma miatt ésszerű időn belül nem tudják elbírálni, és nincs lehetőség munkaerő átcsoportosítására a büntető ügyszak más területéről sem. Az OBH elnökének határozatából kiderül ugyanakkor, hogy bíróságok munkaterhelése alapján összeállított kijelölési sorrend alapján először a Szekszárdi, majd a Szombathelyi Törvényszéket jelölték volna ki, de ez különböző okok miatt végül mégsem történt meg.⁸⁰

Záró gondolatok:

Az eljárási garanciák megsértése alkotmányértő lehet, sőt távlatokba sértheti az uniós, valamint a nemzetközi jogot. Az Alkotmánybíróság a büntetőeljárás egyszerűsítését szolgáló

⁷⁸ Kocsis István, a cég korábbi vezérigazgatója és öt társa ellen bünszervezetben elkövetett, több mint 15 milliárd forintos vagyoni hátrányt okozó hűtlen kezelés büntette miatt indult eljárás.

⁷⁹ Országos Bírói Hivatal elnöke

⁸⁰ http://mandiner.hu/cikk/20120927_kaposvaron_targyaljak_az_mvm_ugyet (2012. november 2.)

jogintézmények vizsgálata kapcsán megfogalmazta, hogy a büntetőeljárás szabályozásával szemben a jogállamiság normatív tartalmából és a tisztességes eljáráshoz való jog alkotmányos alapjogból levezethető alkotmányos követelmény az állami büntetőigény megfelelő időn belüli érvényesítése és elbírálása.⁸¹

Mindezek ellenére az ésszerű idő követelménye kiemelkedő szerepet tölt be a garanciák között és fontos társadalmi érdek, hiszen ha a büntető ügyek sokáig elhúzódnak, megrendülhet az állampolgárok igazságszolgáltatásba vetett hite.

A kiemelt jelentőségű ügyek beiktatása, és az ezzel összefüggő gyorsítási szándék fontos, az erről szóló törvénymódosítás célja üdvözlendő, azonban lehet, hogy a jelenlegi bírósági szervezetrendszer és infrastruktúra nem lesz képes megvalósítani a jogalkotói célt. Mivel kiemelt ügyekről van szó, a bírák általában írásztalnyi, szobányi iratanyaggal kell, hogy megküzdjenek, így a szigorú határidők betartása hatalmas kihívás elé állítja őket, a személyi állományban pedig csak szűkös bővítés történik.

A büntetőeljárás gyorsítását szolgáló módosítások, illetve a gyorsítást elvekben szolgáló, gyakorlatban gátló megoldások úgy látszik újra és újra előbukkanak, azonban kevés az olyan koncepció, mely ne sértené valakinek az érdekét, gondolok itt legfőképpen az ügyész, bíró, ügyvéd „triumvirátusra”, és persze nem utolsó sorban a terheltre. Az igazság szubjektív, valakinek az igazsága, másnak az igazságtalansága, az egyedüli objektív szereplő talán csak a bíró. A módosítások feltétlenül szükségesek, ahogy a különböző jogterületeknek is igazodniuk kell egymáshoz, azonban az is elgondolkodtató, hogy az 1998-as Be. hatályba lépése óta kb. 30 módosításon esett át.

A büntetőeljárás gyorsítására továbbra is óriási a társadalmi és szakmai igény, a cél tehát világos, csak az nem milyen eszközzel kell megvalósítani.

⁸¹ 14/2004 Ab határozat

Summary

The topic of my work is the idea of accelerating highly significant cases and criminal procedures why the society and jurisprudence are both concerned about the problems of long proceedings.

The legislative effort is praiseworthy on the one hand, but on the other hand it also generated sharp social and professional disputes.

In my dissertation I examined the commissions of Criminal Procedure Law that refer to highly significant cases, and then I made a comparison between these and the principles of criminal procedures and the principles of the hungarian constitution. After that I analysed the theoretical and practical questions of highly significant cases, and made my thesis more colorful with hungarian and european legal cases.

In connection with the highly significant cases I inspected some submissions that were initiated in front of the Constitutional Court, the decision of the CC, and then the parallel opinions and dissents of that.

Felhasznált irodalom

- 2011.EI.I.I. 1/25, A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága, Budapest, Donáti u. 35-45., 1.o.
- 42/2005. (XI.14.) AB határozat
- 6/1998. (III.11.) AB határozat, ABH 1998, 91, 95, 96
- 67/1995. (XII. 7.) ABH, ABH 1995, 346, 347.
- a 1149/C/2011. AB határozat, Szívós Mária különvéleménye
- A T/3522alkotmányellenes és a szakmai szabályokkal ellentétes rendelkezései, 9.o.
- Adatok számítása a Büntetőbíróság előtti ügyészi tevékenység főbb adatai alapján (2010.105.o.)
- Aeur Gy.- Medelényi L.: A bűnvádi eljárási jog II. Főtrágyalás a törvényszék előtt, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, Budapest, 1930, 79.o
- Bánáti János: Gyorsítás versus garamciák, A Magyar Büntetőjogi Társaság Jubileumi Tanulmánykötete, Budapest- Debrecen- Pécs, 2011, 209.o.
- Bántái János: Homokszemek és sziklatömbök a büntetőeljárás gépezetében, Előadás, mely 2005 márciusában Kaposvárott hangzott el.
- Bárd Károly: A büntető hatalom megosztásának buktatói, Budapest, 1987, 28.o.
- Bárd Károly: A törvény és az ő alkalmazói - <http://ebooks.gutenberg.us/Wordtheque/hu/AAACXO.TXT>
- Bárd Károly: Emberi jogok és büntető igazságszolgáltatás Európában , Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2007.15.o.
- Bárd Károly: Jogalkalmazódás (Az új büntetőeljárási törvényről) - http://magyarnarancs.hu/publicisztika/bard_karoly_jogalkalmazkodas_az_uj_bunteto-eljarasi_torvenyrol-55804
- BH 1996/6.478-480, Murray v. the United Kingdom (GC), no. 14310/88, 28 October 1994, Series A 300-A.
- Büntető eljárásról szóló törvény, 1998. évi XIX. tv 554/B.§
- D. Gomien: Rövid útmutató az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez, európa Tanács Információs és Dokumentációs Központ, Budapest, 1994.43-44.o.
- Dr. Bérces Viktor László: A védői szerepkör értelmezésének kérdési- különös tekintettel a büntetőbíróságok előtti eljárásokra, Témavezető: Dr. Belovics Ervin Ph.D.

egyetemi docens, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Állam és Jogtudományi Kar, Doktori Iskola, 50-278.o.

- Dr. Drávecz Péter: A felek általi kikérdezés gyakorlati nehézségei c. előadás alapján, amely a 2011. évi Ügyészeti Szakmai- tudományos Konferencia Büntetőeljárásjogi szekciójában hangzott el.
- Dr. Felek István: Összeállítás a Be. változásáról, Kecskeméti Törvényszék, Büntető Kollégium, Kollégiumvezető, 2012. EI.II.C.1/1. szám, 2012. január. 3., 39.o.
- Drávecz Péter- Havrán Ákos: A felek általi kikérdezés létjogosultsága és gyakorlati nehézségei, Ügyészek Lapja, 2011/5, Különszám, II. szekció- Büntetőeljárásjogi tanulmányok, 41-50.o.
- Elek Balázs: A vallomás befolyásolása a büntetőeljárásban, Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft, Debrecen, 35-136.o.
- Fantoly Zs.: A keresztkérdezés és a felek általi kihallgatás a büntetőeljárásban, Jogtudományi Közlöny, 2008/10. , 506.o.
- Farkas Ákos- Pap Gábor: Alkotmányosság és büntetőeljárás, Kriminológiai és Kriminalisztikai Évkönyv, 30. kötet, IKVA, 1993, Budapest, 55.o.
- Farkas Ákos, Róth Erika: A büntetőeljárás, Budapest, 2004, 44.o.
- Finkey Ferenc: A Magyar Büntetőeljárás Tankönyve, Politzer Zsigmond és fiai kiadása, Budapest, 1903, 333.o.
- Grád András: A strasbourgi emberi jogi bírászkodás kézikönyve (Budapest, StrasbourgBt, 2005)179.o.
- Grád András: A strassbourgi emberi jogi bírászkodás kézikönyve, Strassbourg Bt, 2005, 214.o.
- http://atv.hu/belfold/20110705_kiemelt_bunugyek_kihallgatason_jelen_lehet_ugyved_az_elso_48_oraban_is
- http://lexhungarorum.blog.hu/2011/12/20/az_alkotmanybirosag_a_buntetoeljarasrol_szolo_1998_evi_xix_torvenyt_modosito_nyari_gyorsito_csomag_s_i.m.
- http://nol.hu/belfold/hando_tunde_dontheti_el_hol_targyaljak_a_sukoro-ugyet
- http://www.fovarositorvenyszek.hu/sites/default/files/allomanyok/sajto/szakmai_anyagok/tajekoztato_az_ujsagirok_reszere_a_kiemelt_jelentosegu_ugyekkel_kapcsolatban_0.pdf
- <http://www.mabie.hu/node/1036>
- <http://www.magyarugyved.eu/blog/16-tanuvallomas-uegyved-nelkuel>

- <http://www.origo.hu/jog/lakossagi/20110814-buntetoeljarasi-torveny-kettos-merce-es-nyomasgyakorlas.html>
- http://mandiner.hu/cikk/20120927_kaposvaron_targyaljak_az_mvm_ugyet (2012. november 12.)
- ¹<http://www.mr1-kossuth.hu/hirek/itthon/lazar-nem-az-ugyeszsegtol-jon-a-buntetoeljarasokat-gyorsito-javaslat.html>
- <http://www.mklu.hu/repository/mkudok2296.pdf>
- Idzigné dr. Novák Csilla: A kiemelt jelentőségű ügyek eljárási szabályai – a büntetőbíró aspektusából, Glossa Iuridica- Bűnügyi tudományok
- Jean Pradel: Procedure Pénale comparée dans les systemes modernes. Toulouse, 1998. 103-104.
- KABÓDI Cs.: Igazságszolgáltatás- szolgáltatás, 1984, Jogtudományi Közlöny 1984/3. sz., 146-157. . o.
- Kommentár a Büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvényhez. KJK Kerszöv Complex CD jogtár
- KONDOROSI FERENC: Alapjogvédelem az EJEK gyakorlatában, Az Európai Büntetőjog Kézikönyve, szerk: Dr. Kondorski Ferenc, Dr. Ligeti Katalin, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008, 777.o.
- KÓHALMI László: Jogállami büntetőeljárás – védői észrevételek. In: Kriminológiai Közlemények Különkiadása. Bizalom - társadalom - bűnözés. V. Országos Kriminológiai Vándorgyűlés, Szeged, 2005. október 6-7., 53.o.
- Kpkf.37.589/2012/2.
- Lanz v. Austria, no. 24430/94, 31, January 2002.
- LB Kollégiumvezetője, 2011.07.13.
- Márki Z.: Az új büntetőeljárási törvény és újdonságai, Belügyi Szemle, 2003/7-8. sz, 5-18.o.
- Mészáros Bence tanársegéd, PTE-ÁJK: Kiemelt jelentőségű ügyek, alkotmányos aggályok- új külön eljárás a büntetőeljárási törvényben, FUTURUM, 59.-64.o.
- Molnár J.: A Kriminálisztika tudománya V.- A tanú és a terheét kihallgatásáról. In.: Irk.F. (szerk.) Kriminológiai és Kriminálisztikai Tanulmányok XXXVI.Közzétette: Országos Kriminológiai és Kriminálisztikai Intézet, Budapest, 1999, 36.o.
- Nagy Anita: Büntetőeljárás gyorsító rendelkezések az Emberi Jogok Európai Egyezményében az európa Tanács Miniszteri Bizottságának ajánlásában, az Európai

Unióban és a hazai jogalkotásban, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar Miskolci Jogászképzésért Alapítvány támogatásával, Bíbor Kiadó, 2008, Miskolc, 79.o.

- NAGY ISTVÁN ANDRÁS: A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény módosításáról szóló T/9553. számú törvényjavaslat a büntetőeljárás gyorsítására irányuló célkitűzés tükrében, http://www.debrecebijogimuhely.hu/archivum/4_2009/t_9553_torvenyjavaslat_a_buntetoeljarasrol/
- Nagy László: Tanúbizonyítás a büntetőperben, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1966, . 304-334.o.
- Pápai- Tarr Ágnes: A büntetőeljárás gyorsításáról, Dignitas Iuris, Debreceni Iskola, Gondolat Kiadó, Budapest, 2012, 26-27.o
- R.(87)18.sz.ajánlás
- Rácz Lila: Nincs annál veszélyesebb, mint, ha elhitetjük magunkkal, hogy mindenhatóak vagyunk, <http://lilla.racz.nepszava.com/2011/07/08/nincs-annal-veszelyesebb-mint-ha-elhitetjuk-magunkkal-hogy-mindenhatóak-vagyunk/>
- Rogers, J. : Befolyásolási képesség, Scolar Kiadó, 2000, 48.o.
- Róth Erika: Az előzetes előtti fogvatartás dilemmái, Osiris kiadó, 2000, 6.o.
- Salduz v. Turkey (GC), no. 36391/02, 27 November 2008.
- SÜLYÖK TAMÁS: Az ügyvédség alkotmányos helyzetének néhány időszerű kérdése, Magyar Jog, 2008/6., 416.o
- Szabóné Nagy Teréz: A büntető igazságszolgáltatás hatékonysága, 1985, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó
- Tarr Ágnes: A büntetőeljárás egyszerűsítésének alkotmányjogi kérdései, különös tekintettel az úgynevezett külön eljárásokra, Collectio Iuridica Universitatis Debreceniensis (2005), 5. sz. 227.o.
- TASZ Álláspont 17.szám, Az új büntetőeljárásról szóló törvény tervezett módosításáról, 1-2.o.
- Tóth Mihály: Az Alkotmánybíróság határozata a kiemelt ügyek egyes büntetőeljárásai szabályairól – A védelmi jogok korlátozhatóságának határai, JeMa, alkotmányjog, 2012/2, 10.o.
- Tremmel Flórián- Fenyvesi Csaba: Kriminalisztikai tankönyv és Atlasz, Dialóg Campus Kiadó, Budapest- Pécs, 1998., 215.o.

- Vaskuti András: Kiemelet jelentőségű ügyek speciális szabályai
- Walter Gropp- Barbara Huber (szerk.): Rechtliche Initiativen gegen organisierte Kriminalitat. Freiburg i. Br.2001 edition iuscrim